

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“.

Snopič 5. V Gorici, 2. decembra 1893. Cena 12 kr.

„Cesarja je bil šel gledat“. Humoreska.

Pravda.
Humoreska.

„Prevžitkar“. Povest.

Vse tri iz lužiškega poslovenil Simon Gregorčič ml. — Članek: „O baltiških Slovenih in Lužičanih“. Spisal Simon Gregorčič ml.

~~45.973~~

46.797

W = 030002194
ID = 58014208

Bilo je v nedeljo zvečer. V P. so sedeli kmetje v krčmi pri kozarcu, prerokujoč nemiren čas, vojno in naposled konec svetá. Učitelj se ni mešal do njihovega govora; sedel je na strani čitajoč iz novin.

„Oj, g. učitelj!“ obrne se jeden kmetov: „kaj pa je novega? Povejte nu še nam in ne hranite vsega za-sé!“

„Nič ni posebnega in važnega!“ odvrne učitelj, srebajoč iz vrčka. „Čital sem uprav, kako se na Dunaji pripravljajo k srebrni poroki cesarski.“

„K srebrni poroki? Ti spak! tudi jaz sem že čul o tem; zdi se mi, da bode to že za teden dnij“.

„Ne, še le za 14 dnij; a že zdaj je po vsem Dunaji veliko šuma, letanja, pripravljanja, vsakdo ima polne roke dela; tu napravljajo slavoloke, vijó vence, šivajo zastave; vse mesto bode razsvetljeno, da bode kakor čez dan. Na dan srebrne poroke bode slovesen sprevod mimo cesarske palače in tedaj bode možno — videti ga. — Ah, jaz bi htel le videti to zlato in srebrno obleko!“

„Tri sto beričev! to bode pač zeló lepčevo — da bi le mogel človek poleg biti! Škoda, da je prav zdaj toliko dela, sicer bi takoj šel tja!“

„Ha, če bi mi ne bila baš setev pod rokami“, — dé njegov sosed, „ne dal bi se nikakor odvrniti; pa morem se tolažiti, da sem že videl nekaj takega. Ko je bilo cesarjevo kronanje bil sem na D. Ah! ta svečanost! in ta zlata krona — tó bi bili morali videti! ali se je to vse blisketalo in leščalo. Rinol sem se bliže, kolikor je bilo le možno, in skoro bi se mi bilo posrečilo, dotakniti se zlate krone; a neporedni mož mi je to zavidal ter me potegnil nazaj. In tačas se je cesar s cesarico javno pokazal; stal sem prav blizo in cesar je gledal v me: da bi bili to videli, bili bi se čudili!“

„Dà, zares!“ — pravi drugi, „takó lepo ne bode več. Bil sem ta čas na D. pri vojacih“. Pa zabil je bil povedati, da je prav v onem času sedel nekaj dnij v zaporu, ker ni vedel, da mora biti zaplata vendar večja, nego li luknja v hlačah. — „Jaz sem videl našega cesarja, ko je pred nekajimi leti vse vojstvo prišlo iz vojne. Takrat sem pustil vse in sem šel na D., a kar sem tedaj videl, to se ne dá dopovedati“. A v resnici mu je bilo zeló težko, vse dopovedati, ker je bil pri tem padel v kolomazni sod.

Tako so se hrupili jeden za drugim; samo Dreja Brožičev sedel je molčé v kotu.

„Ha, kdoŕ ni bil na D., ta ni pravi moŕ!“ dodá učitelj vaŕno. „Za takega ne dam niti ŝčepca tobaka!“

Broŕiĉa so te besede globoke zadele, da ves zatrepetá. Da bi se pa ne izdal, da ŝe ni bil na D., pravi lokavo: „Ĉlovek bi ne verjel, da so mogli sezidati tako veliko mesto: jaz bi dél, da je dvakrat tako veliko, kakor naše mesto K.!“

„Kaj? dvakrat toliko, kakor naš K.? Ker tako govoriŝ, gotovo ŝe nisi bil na D.; to ti je desetkrat — a kaj pravim — dvajsetkrat, tridesetkrat toliko!“

Broŕiĉ zarudi, ter zaĉne ŝariti sè svojo pipo. „Nú, lahko mogoĉe, da je zdaj veĉji; davno je ŝe, kar sem ga videl“.

„Da, pet krav za en groŝ! Jaz ne vem, da bi bil prej veliko manjši, pa sem vendar starejši nego-li ti. Ti gotovo ŝe nisi bil tam, tega ti ne verujem; razen, ĉe te je vĉasih — otroka, stari ded za uŝesa potegnil in ti D. pokazal!“

„Hahaha!“ smejali so se drugi. „Broŕiĉ ŝe ni bil nikjer izza peĉi!“

Broŕiĉ ni vedel, kaj bi odgovoril; stiskal se je osramoĉen v kot; skoro ni mogel strpéti dalje tú v krĉmi. Njegovi sosedje so govorili dalje prav moŝko, kakor bi imeli ves svet v ŝepu; nanj se niti ozrli niso veĉ. Tú ga ni bilo treba veĉ — to je videl; molĉe ustane ter odide iz sobe. Domov

gredoč premišljuje: kako bi zvalil od sebe to veliko sramoto; zdelo se mu je res, da ni nič vreden in nič mošk, če ne pogleda jedenkrat v življenji na Dunaj. „Moram iti tjá!“ zakliče ves razvnet. „Tega ne strpim več, da se bodo sosedge proti meni hрупili. — Natihoma pojdem na Dunaj, nijednemu nič ne povem: lahko bodem prav sam — kdo bi neki drug šel iz vasi? Saj se vsak boji kaj potrositi! Hvala Bogu! jaz imam s čim: pojdem, vse si ogledam. — Ha! čem videti, kako jih bode trgalo od zavidnosti: Jaz na Dunaji, oni pa ne! Doznali bodo, kako lepo je neki tam bilo, a nijeden bi jim ne znal povedati tega, razen mene. Hihibi! morali bodo le mene poslušati!“ — Veselo poskoči ter gre hitreje domov. Doma oznani takoj ženi: „Pojdem na Dunaj k srebrni poroki!“ — Žena je spočetka čmerno mrmrala s seboj, češ: da na Dunaji opravijo tudi brez njega, da ga tam ni treba! a Dreja jej to kmalu izbije iz glave — anti: da se mora zdaj sramorati pred sosedi: kako se mu ti smejó — in posebno, ker ima tudi bratranca tamkaj, da mora tudi njega iti gledat. „Kar k njemu pojdem in on me bode vodil po mestu in mi bode vse lepo razkazoval; saj je že lani pisal, da nič ne pridemo tjá, da ga nič ne čislamo“. S tem je pri ženi vse dosegel: ona sama se je rada hvalila pred drugimi sè svojim dunajskim bratrančcem; tú je imela novo priliko, da se bode mogla ž njim ponašati, ko se bode mož vrnil in pravil,

kaj mu je bratranec vse pokazal. S tem je bila ta stvar končana.

D drugega dne najme si Brožič krojača; potem pusti vse ter gre k čevljarju, naj bi mu napravil nove škornje. Hotel se je tudi na Dunaji pokazati. A vse to je delal le skrivši, da bi le nikdo o tem ničesar ne izvedel. Hotel je iti na pot dva dni pred časom; bolje preje nego kasneje! mislil si je. Ustane prav zgodaj, ko je bila še tema, kakor v rogu, obleče si staro nedeljsko obleko, novo pa si dene v zveženj, da bi jo tako ne pokvaril po poti. Žena mu je tudi bila že napravila brešno; tedaj je bilo vse gotovo. Andrej prime zveženj pod pazduho, vzame v roko dežnik rajnega deda, če bi ga trebal za dež, ter stopi do durij. Tu se žena še nekaj spomni. „Čakaj Andrej!“ dé mu; „skoro bi bila pozabila! Čakaj, zapičim ti še šivanko v suknjo, potem se ti ne bode bati nijedne nesreče, nič se ti ne prigodi“. „A, kaj šivanka! ta mi bo pač pomagala; to je neumna babja vera!“ odvrne Andrej. — „A, tega ti ne razumeš!“ S tem ga žena pomiri, in moral je pustiti, da mu je zapičila iglo pod suknjo. I to je bilo kmalu zgotovljeno. Žena pa se precej obrne do peči, da bi le ne videla moža odhajajočega skozi duri: ker to je baje, dà, gotova nesreča, če gledaš za človekom, ko odhaja od doma. — „Z Bogom!“ dé Andrej. — „Srečno hodi!“ — kliče mu žena črez ramena; in Brožiča ni bilo več v hiši.

Do mesta gredoč ne ustavi se nikjer, tedaj pride še za časa na železnico. Tú vstopi v železnični voz, in za malo peljal se je na Dunaj, kadeč — kakor velik gospod. Čas je bežal, vlak se ni ustavljal nikjer dolgo. In kmalu je bilo pol poti pri kraji. Pridejo do nove postaje „Stazion A. . . 20 Minutn Awfnthalt! Awsštajgn, alles awsštajgn!“ klicali so uradniki. Andrej si vzame svoj zveženj, spusti se po malo iz voza ter se ustavi začuden na kolodvoru. Kako življenje! kak šum, hrum in upitje! Ljudje so tekali tja in sem; tú so se pozdravljali prijatelji, blizo njega so se klanjali visoki duhovni. Brožič je bil ves zmešan ter se začne isto tako uklanjati, in klanja se skoro do zemlje. Stal bi bil še dalje tam na mestu, da ga ni vzbudil iz teh mislij malo bolj v srednje oblečen človek. Globoko se klanjajoč postal je pred njim ter jezikal v jedno mér. „Bog daj! Bog daj!“ odvrne Andrej, da-si ga ni umel. Ta dobri strijček pa se uklanja vedno le dalje, in se pri tem ozira na Andrejev zveženj.

„Ha, to je moj zveženj; to je moja najlepša obleka!“ dé Andrej. A s tem oni še ni bil zadovoljen, ter se uklanja še dalje. Zdaj še le ga Andrej nekoliko razume, da mu oni hoče nesti zveženj. Oni pa ga hitro zgrabi, Brožič stopa dalje, njegov tovariš za njim: stiskal se je k njemu, kakor bi se bal, izgubiti ga v gnječi. Tedaj pa je bil

Brožič zopet brez vseh skrbij, ter si ogleduje na vse strani.

„Toliko ljudij!“ reče svojemu tovarišu — „skoro toliko kot pri nas ob shodu, na plesu — a kaj dëm — koliko jih je v K. na sejmu! A ta šum i trušč, prav tako kakor v panji!“ —

„Holá, s poti!“ zakliče nekdo z močnim glasom. Ves prestrašen skoči Brožič na stran; ko pa zagleda le voz s skrinjami in kovčegi, pomiri se zopet.

„Glejte, da me ne ostavite, zakliče na to, ogledujoč se za svojim tovarišem — a ta se je bil izgubil“.

Andrej si misli: morda se je kam pomešal mej ljudi; htel je tedaj nekoliko časa počakati, da bi se truma ljudij bolj razšla. Nu, čim dalje je čakal, tem manje ljudij je bilo okoli njega — a prijaznega služabnika ni bilo mej njimi. Zdaj se Andreja vendar poloti neki strah, htel je klicati, pa ni vedel kaj in kako: ker ni znal njegovega imena. Hiti naravnost zdaj naprej, potem zopet nazaj; ljudij je bilo zmerom manje in manje. Povrne se zopet, teče na vprek; naposled niti ni znal, od katerega konca je prišel in kam se je namenil. —

„Kaj pa letate tako, ljubi možek?“ upraša ga nekdo. — Brožič se ogleda, redar stoji pred njim. —

„Ali niste videli mojega zvežnja? zapraša ga. — „A, zvežnja iščete? kje pa ste ga pustili?“ — „Imel sem ga pod pázduho, a“. . . — „A ste ga izgubili?“ — „Ne!“ — „Ali pa ste ga kam deli?“ — „Ne, neki mož ga je hotel imeti, in dal sem mu ga“. — „A zakaj ste mu ga dali?“ — „Ah, jojmene! on bi ga bil rad nesel“. — „Ali ste mu povedali, kam ga ima nesti?“ — „A zakaj ste mu ga dali?“ — „Ah, jojmene! on bi ga bil rad nesel“. — „Ali ste mu povedali, kam ga ima nesti?“ — „Ne, saj jaz še sam nisem vedel, kam grem; tú sem popolnoma neznan; šla sva nekaj časa skupaj; a na kratko se za njim ogledam — ni ga bilo več. — „Tedaj vam je zveženj ukradel?“ — Brožič se te besede neizrečeno ustraši; na to še pomislil ni, da bi mu mogli ukrasti novo obleko. — „Ali ste poznali tega moža? bi ga-li še izpoznali?“ upraša dalje rédar, ko je Andrej le molčal. „Ne, nisem gledal dalje nanj“.

„Ha, moj ljubi prijatelj: dali ste se prevariti prav z lahka: vi ste tujec, to je oni potep takoj izpoznal; tiščal se je zató toliko okoli vas, da bi potlej tem laže ušel z vašo torbo. Najbrže svojega zvežnja ne boste več videli — to se je že marsikomu pripetilo. Pa poglejva še povsod, morda se še najde kje.

Zdaj iščeta skupno, a zvežnja nikjer! Naposled se tudi redar naveliča. „Morem“ vam samo svetovati, ne verujte vsakemu človeku!“

To izreče in steče. Brožič stoji s svojim dežnikom kakor pribit. A vedno vendar ni mogel stati na mestu; začne se mu v telesu na vso moč gibati to, kar se drugače imenuje želodec. Masleni kruh, kojega mu je bila žena naložila, odnesel je bil tat; trebalo je, pomagati si z žemljami. V tem pa je bil pripravljen drug vlak do Dunaja. „Hé, vlak ne čaka dolgo“ misli si Brožič, „torej le brzo v voz!“ Tú se zlekne v kot, razprostre nogi, kakor se mu je najbolje prilegalo; bil je sam v vozu, za to se ni trebalo ozirati na nijednega. V poslednjem trenótku pribeži še neka ženska in zadene v naglici uprav na voz našega Andreja. „Ah, kako sem se utrudila!“ vzdihuje zgovorna ženska stopivši na voz.

„Morala sem hiteti skokoma, sicer bi bila morala čakati Bog vé koliko časa; kajti do Dunaja gre še le pozno zvečer zopet jeden vlak. Vi tudi potujete na Dunaj, ni li res? Pojdeva vsaj skupaj; tako mine čas hitreje“. Brožič ne odgovori ničesa. Pa saj tudi ni imel časa k temu; zgovorna žena takoj začne zopet pripovedovati svojo pravljico. „Bila sem v vasi pri dobri znanki; tú sva si marsikaj povedali; to se mi je zelo dopadalo, da niti nisem uprašala, kako čas beži. Moja prijateljica je zelo dobra žena: ko sem se poslavljala, poda mi vrček najboljše smetane; saj ona je ima dosti, a mi po mestih moramo jo drago kupovati in še slaba je; zató jo pač radi vzamemo,

če je zastonj“. V tem govoru vzdigne z desnico velik kositarjev vrč, odpre pokrovček, da bi jo še enkrat pogledala, potem pa jo déla nazaj v kot. „Jej si ga mene! to je dobra smetana, tolsta, da bi žlica obstala v njej“.

Na mah zabrizga močno, vlak se hipoma ustavi, dobra ženska pade trdo na klop nazaj — a plumps, kluns! izlije se najlepša smetana Brožiču uprav na hlače. Tega se žena tako prestraši, da takoj še vrč izpusti, vrč se obali, in kar je bilo še smetane ostalo v njem, še to izteče spet — Brožiču na hlače. Andrej hoče si naglo obrišati, a s tem si še bolj razmaže tolsto smetano. Kmalu dojde železnični uradnik, da bi vožnje listke pregledal — še tega je bilo treba.

Žena je žalovala, Brožič pa se tiho tiščal. A uradnik je bil prijazen mož, ni se smejal tujej nesreči.

„O jej! tu se je dogodila nesreča!“ reče. „Škoda te dobre smetane in vaših hlač“. Tudi Brožič si je mislil, da je škoda hlač; tedaj začne spet brisati.

„Ne brišite, ne brišite! (dé uradnik) sicer bo še slabše; morate pustiti, da se posuši, potem se z lahka odrgne. Če je vam ljubo, hočem Vam poslužiti: jaz imam vedno še jedne hlače seboj, morem vam jih posoditi; niso baš lepe, a za silo so dobre. Gospa bode tako dobra in prestopi v drug voz; tudi ne pustim nijednega noter, da osta-

nete sam. Potem imate čas da se preoblečete in umazane hlače na veter obesite, da se prej posušé; vozili se bomo skozi gozd nekaj časa, tam nijeden ne opazi tega“.

„Ali vam je prav tako?“

Brožič sam bi se ne bil domislil nič modrejšega, za to je bil seveda s tem zeló zadovoljen. V bližnji postaji prestopi ženska v drug voz, Brožič pa ostane sam. Ko je bil vlak zopet odšel, prinese uradnik svoje hlače.

„Nikar ne glejte preveč na obleko, pa saj se mi zdi, da ne gledate; hlače niso uprav svilnate, a za kratek čas bodo že dobre. Ko stopite z vozá na D., povrnete mi jih spet“.

To izgovorivši odide. Brožič se zdaj lepó preobleče ter obesi svoje omazane hlače v okno, da bi jih veter dobro presušil. Mej tem pa séde spet v voz, ter si ogleduje novo obleko.

Hlače so bile tople, to je že videl; samo zdele so se mu malo preširoke, da bi mogel lahko vtakniti v vsako hlačnico še po jedno nogo. Pa kaj to: za zimo, ko vsakdo še kaj spodaj obleče, bile so uprav dobre. A zdele so se mu močne: zdolaj na robu, na kolenih in na drugih stranéh, s kojimi se človek dotika bolj pogostoma trdega, bile so lepo s kožo obšite.

„Takih hlač bi potreboval jeseni pri oranji“, dé Brožič ter se potolče po kolenih. Pa tudi za svojimi hlačami v oknu pogleda skrbno. Veter jih

je lepó naduval, da je jedna hlačnica po drugi mahala. Nakrat se nategne vražja veja celó do okna, zameša se v hlače, veter je pomagal snemati in — hlač ni bilo več v oknu. Brožič hlastne z obema rokama, a držal je s pestmi le prazen nič. Željno gleda z okna za svojimi hlačami; tam zadaj so bingljale na borovci ter vihrale, kakor zastava. Vlak se obrne malo v stran — Brožič je gledal v zadnje za svojimi hlačami.

To se je bilo vse tako naglo zgodilo, da Andrej niti ni znal, kaj bi mislil; po málo pa le razumeje, kaj se mu je prigodilo.

„Hlače imam še, pa na D. jih moram dati nazaj in potem? Hm, hm! Aj, do D. je še dolga črta, a mej tem si že še izmislim kaj!“

Mislil je in prevdarjal, čas je tekел, pot je bila vedno bolj pri kraji — bili so na D. — a Brožič še vedno ni vedel, kaj bi počel. Vlak obstane, Andrej stopi z voza. „Nu, ali je šlo?“. popraša uradnik. Brožič se preplaši in ne odgovori ničesa. — Zdaj še le ga pogleda uradnik.

„Kaj? vi imate še moje hlače? zakaj se niste preoblekli?“ — „Ker nisem mogel!“ odgovori na kratko Brožič. — „Niste mogli?“, tega ne razumem!“ —

„Veter mi je vzel moje hlače!“ — „Vzel? a kaj pa zdaj? Jaz ne morem biti brez svojih hlač“. —

„Saj vam jih plačam; nič se ne bojte!“ —

„Vidim, da ni drugače; moral si bom potlej

nove kupiti“. Brožič segne v žep. „Vrag ti denarji so šli; pustil sem jih v hlačah!“ Uradnik se malo prestraši, potlej pa stopi bliže, da bi takoj mogel prejeti svoje hlače, ki preiskuje vse žepe. „Aj dobro! dél sem jih v suknjo!“ oddahne si. Pa tudi uradnik si oddahne. — „Nimam nič drobiža, morate mi meniti!“ Podá mu deseták. „Ah, imam samo nekatere desetice — ne morem vam meniti“. — „Torej pa ohranite si vse, plačane imate dobro!“ Brožič se obrne ter odide.

Ne verujte vsakemu človeku! dejal je bil redar. Za to se Brožič niti ni ogledoval, da bi ga spet ne izpraševali. Bilo je tú še mnogo več ljudij, še večji hrum, da se je mogel Br. do sita nagledati. Toda ostal je hladen. Gré dalje za drugimi ljudmi — na dobro srečo, nevedé na katero stran; tako dobi uprav pravi pot z dvora. Mudilo se mu je, da bi prišel do bratranca. Njegovo stanovališče si je bil dobro napisal iz starega lista, tedaj mu ni bilo težko priti do njega.

Brožič pride do hiše bratrančeve, samo še po jednih stopnicah trebalo je iti navzgor in potrkati na prve duri. —

„Kako se bode veselil bratranec! Toliko let se že nisva videla; kedo vé, ali se bova še poznala! Pa, če se tudi ne pozna, po mislih sva vendar ostala stara, še ga imam rad, kakor bi bilo učeraj; prav čutim, da sem blizo njega!“ —

Stopa po stopnicah navzgor, a bolj polagoma,

ker ni bil vaje takih stopnic. Naposled vendar dospe na vrh. Hotel si je najprej še malo oddahniti; kar se odpró duri pred njim, mož srednjih let hotel je izstopiti skozi nje. — Pa Brožič mu stopi nasproti do sobe. „Bog daj dobro!“ zakliče; „Mnogo pozdravov od doma! Ne-li, bratranec tega nisi mislil, da pridem danes!“

Mož se ni mogel prečuditi; ves iznenadjen gleda nanj; kmalu pristopi še žena iz zadnje sobe. „Kaj Vam je ljubo? Kaj hočete?“

„Kaj hočem? Haha!“ Brožiču zdelo se je to smešno. „Prišel sem Vas obiskat, vedel bi rad, kako se kaj imate; zraven tega bi pa tudi rad videl dunajsko srebrno poroko“. — „Mari ste se zmotili; hoteli ste do stranskih durij!“ dé žena.

„Jaz, vaš bratranec da bi se bil zmotil? Še speč bi prišel prav do vas. Nu, jaz sem vaš bratranec, ali me ne poznate? Lani ste me prosili v pismu, naj bi vas obiskal — lejte, zdaj sem tú!“

Zdaj še le začne se pozdevati bratrancu, da ima nekje na deželi daljnega bratranca. „Da, res! zdaj se te spominjam: dobro došel, bratranec, dobro došel! Prav, da si prišel!“ dé ves vesel bratranec. A ustnice so mu bile tako kisele, da bi bilo Brožiča takoj zabolélo v želodcu, če bi bil pazil na to; a ta je imel dosti dela s tem, da se je ubranil rokovanja: bratranec in njegova pridruška (žena) nista mu dala z vsem sprejemanjem niti z durij iti. Andrej moral se je naposled po sili k mizi pri-

tisniti, da bi se mogel malo poživiti. Ko je bilo prvo veselje ponehalo, začne se Andrej malo bolj drzno raztegati za mizo: zdaj pa zdaj porine golo roko po mizi, kakor bi hotel reči: tú je vse prazno. In tako se žena slednjič spomeni svoje dolžnosti, in skoro delal je Andrej z obema rokama in z vsemi zobmi. Teknilo mu je res dobro; a bratrancu je bilo skoro strah gledati ga; molčé si včasih potegne z roko čez čelo. —

Kmalu po jedi obrne se Andrej k bratrancu: „Kako bi neki bilo“, dé, „če bi šla malo ogledat si mesto? Že davno sem radoveden; in zdi se mi, prej ko sem prišel, si bil ti ravno ven nekam namenjem; morda imaš kaj opravila“.

„Nič takega“, odvrne bratranec: „navajen sem samo, da se vsak dan malo sprehajam po mestu; tudi danes nečem opustiti tega“.

„A, tedaj bi pa mogel jaz takoj iti s taboj, kaj meniš? in si pri tem mesto ogledati! Ti mi tú in tam kaj pokažeš, česar ptujec sam takoj ne zapazi“. —

„Nu, prav!“ odvrne bratranec, dasi nerad; in tú pogleda nevoljno na Andrejevo obleko. —

„Tedaj, kar se mene tiče — takoj, jaz sem pripravljen!“ reče Andrej vstajaje. Tudi bratranec je bil napravljen; hotel si je samo še bel solnčnik vzeti, kakor je to v mestih navada. —

„Ali se bojiš, da bode dež, da jemlješ dežnik seboj?“ — dé Andrej. „Saj res! prav imaš; zdaj

je vreme tako, zdaj drugačno; tedaj moram vendar vzeti tudi jaz svoj!“ To izreče ter sega v kot. —

Bratranec se prestraši, ko zagleda velik pi-san dežnik: voziti Brožiča s takimi krili po mestu — hm! to se mu je zdelo hujše, nego li da bi bil šel z beračem. Pa ni si upal tega očitno izreči. —

„A, dežja se ni bati“, reče lókavo: „le pusti ga brez strahu doma!“ —

Ej, tega se ne more vedeti!“ odgovori Brožič. „Bolje je če ga vzameš saboj, nego-li to, če ga potlej nimaš: na nebu so danes vsakovrstni oblaki, to kaže na dež?“

Bratrancu je to mrzelo; ni vedel, kaj začeti, da bi ga odvrnil od tega. „E, to se bodeva predolgo vlačila z dežnikom!“ odvrne takoj; boljše je s prazno roko; in če bode hudo, saj stopiva kje pod streho“. To izrekši, postavi svoj solnčnik spet v kot. —

„Ha, le pusti ga doma!“ reče prijazno Andrej; „jaz vzamem svoj, pod njim bodeva imela oba prostora“. —

Zdaj se bratranec ni mogel dalje izgovarjati; a da se ga sramuje, tega vendar ni mogel reči; nevoljen pristane na to, stopi iz sobe; Andrej z dežnikovimi krili pod pázuho pa za njim.

Na cesti bil je bratranec vedno pet korakov pred njim; če sta pa kedaj šla vštric, tedaj je stopil dalje na stran, da bi le nikdo ne mislil, da sta

to tovariša. Brožič pa se mu tudi ni stiskal tako zelo za pete: rabil je vedno mnogo časa, da bi dobro ogledal pøvsod, kjer je videl kaj novega. Včasih se je zamešal sè svojim dežnikom v žensko obleko, v tem je bil bratranec že mnogo naprej, in Andrej je moral hiteti, da ga je došel; ni čudo, da se je tu in tam v ljudi zaletel, ker take hoje ni bil vaju. Ljudém pa se je to čudno zdélo; gotovo je bil Brožič tako oblečen, kakor jih na Dunaji ne vidijo vsak dan. Tú se jeden ali drugi ogleda za njim; drugi, po tem opozorjeni, storili so isto tako. Naposled i Brožič sam to zapazi. Začuden se obrne in takoj se radostno nasmehne in kmalu pocukne bratranca za lahet.

„Ti moraš biti presneto znan in čislan po Dunaji!“ zašepeta mu v uho — „vsi ljudje gledajo za taboj!“ —

— „Za manoj?“ čudi se bratranec, ustavivši se in pogledavši na Brožiča; nakrat stopi korak nazaj: zdaj še le pogleda Brožičevo obleko; prestraši se hlač obšitih s kožo. —

Brožič na to ni pazil, gledal je vedno na ljudi. „Glej, tamle se zopet jeden obrača!“ dé nasmeskom.

Bratranec ga ni poslušal, hitel je le, da bi prišel dalje. Skoro se obrne do stranske ceste, kjer je hodilo malo ljudij: tú še le počaka Andreja.

„Ali nisi prinesel saboj nič torbe ali kake obleke?“ — ga popraša. —

Brožič ga pogleda nezaupljivo. Ne! odvrne; od ukradenega zvežnja ni mu hotel povedati, ničesa. Čemu to? —

„Zdi se mi, da ljudje le za taboj gledajo“. —

„Za manoj? — ali misliš res tako?“ Slučajno obrne oči na svoje kožnate hlače. —

„Ha, najbrže zdi se jim tvoja obleka čudna“.

„Pa saj imam tudi jaz le hlače in suknjo, kakor drugi“, dé Brožič ves zmešan.

„Nú naj! pa ker je te dni takó velik shod, moral bi se bil vendar malo bolje obleči“.

„Misliš li?“

„Poznam tam krojača, ki ima vsakovrstno obleko gotovo: skoro prideva tija in kupiš si vso novo obleko po dunajski šegi“.

„Nu, rad, zakaj ne!“ reče Andrej široko stopaje; zdaj ni mogel več prestat i v svojej obleki.

Takoj ideta h krojaču. Ta je bil zeló prijazen, kakor vsak trgovec; uprašal je v jednomer, s čim more služiti; s hlačami, s suknjo, s telovnikom? Kazal je cele naročje obleke.

„To je zeló lepo platno, to še lepše; ume se, tudi draže — sama volna, skoro kakor svila, to je prav gladko, uprav za take visoke gospode.“

Brožič pogleda jedno za drugim, meri in razteza, pa nijedno mu ni ugajalo.

„To vzemi!“ reče bratranec izbira je, to je prav za te“.

„Ha, to vam prav lahko priporočam“ blebe-

tal je krojač, prav po novem kroji je in močno delo; za deset let se ne raztrga“. Brožič zopet meri, naposled si izbere; hlače so se mu zdele sicer preveč piščalkaste in suknja kratka, a zanašal se je na bratranca, ta bolje razume šego.

„Ali nimate tu kakega prostora, da bi se mogel takoj preobleči?“ upraša bratranec krojača.

„Daleč imamo domov, imamo še tu in tam opravil“.

„Prav rad vas poslužim!“ odgovori krojač naglo; brzo otvori duri do stranske temne sobe. Tu se je mogel Brožič lepo opraviti. Skoro stopi ves opravljen zopet v prodajalnico.

„Obleka je prav lepa“ — dé; „samo rokavi so kratki“. Nateguje si roke, rokavi so mu štali celó gori do laktov.

„O ne! gospod, ravno prav so vam!“ dé krojač. „Kratki rokavi, to je zdaj najnovejša šega; sevéda k temu hočejo biti še zapestnice“.

„Zapestnice?“ — dé Brožič, oziraje se na svojega bratranca. „Teh nimam pri roci“. Bratranec ga razume.

„Čaj, jaz ti grem po nje, ti si lahko mej tem vse vravnaš; a vsakako moraš si zdaj tudi nov klobuk kupiti; k tej obleki ne pristoji tvoja velika kapa. Pa saj ti ga takoj zdaj oskrbim“.

„Ha, res! gospod, prav velite“, vmeša se šivar zopet v govor; tej obleki bi pristojal cilinder posebno dobro. Tudi vsi gospodje, ki pri meni

kupujejo, hodijo v cilindru“. Brožiču se je zdelo vse modro rečeno ; zató ne odgovori ničesa. Bratranec pa ga ne praša dolgo, odmeri si po njegovi kapi širokost, in že pohiti iz prodajalnice. Mej tem plačeval je Andrej obleko.

Kmalu vrne se bratranec ; v jednej roci je nosil zapestnice, v drugi svitli cilinder. Brožič se skoro zboji klobuka, vse življenje še ni bil del na glavo take črne kletke. Bratranec mu je moral pomagati, nasajati klobuk. Bil mu je malo prevelik, glava mu je zlezla malo globoko vanj.

„Nič ne de!“ misli si Brožič ; „bolje, da je velik, nego li majhen, ga vsaj ne vrastem takó hitro“.

Bratranec je bil vesel, da je bil Brožič zadovoljen : šivar pa ni mogel dosti nahvaliti, kako mu dobro stojita obleka in cilinder.

„Tedaj sva gotova? plačal si že?“ dé bratranec ter stopi do durij.

„Da!“ odvrne Brožič.

„Pa čakaj nú, kaj pa s staro obleko, to moramo tudi vzeti saboj“. Zviije jo skupaj, ter jo dene pod pazduho. — A bratranecu to ni bilo po godi.

„Saj je vendar ne boš vlačil s boj po mestu! Gospod krojač bode tako dober ter jo pošlje do mojega stanovanja. Napišem vam kje stanujem, in ko bode imeli priložnost....“

„Da, srčno rad“ — odgovori krojač uljudno.

Tú pusti Brožič obleko, a dežnika pa si ne dá izviti iz rok, ta je moral ž njim. Na cesti stopal je zdaj Andrej hitreje, i kaj bi ne? bil je zdaj s cela nov, velik mož: cilinder je bil lep, svetil se je kakor ščurek v mleku, samo da mu je pri vsakem koraku prišel skoro čez ušesa. Pa kaj za to: Andrej ga je vedno zopet poravnaval. A suknja mu je stala, kakor bi bila z mladih dnij z njim vred rastla; bila mu je kakor prilepljena in po šegi uprav zadosti dolga, segala mu je jedno ali dve pedi dalje od križa. Rokavi bili so tudi lepo prišerkneni, zapestnice so mu sicer včasih čez rokave uhajale, a Brožič jih je brzo spodaj potisnil in delal je to voljno, ker se je mogel pri tem ogledovati, ne da bi se bil moral sramovati pred bratrancem radi svoje prevzetnosti. Tudi hlače bile so prav primerne suknji, ozke — nožnice, da bi bile lahko takoj poknile pri vsakem pregibu; zato se je bilo Brožiču le s težavo posrečilo, da jih je potegnil čez široke škornje. In bile so videti zdaj, kakor močno nadelana klobasa. Škoda, da te škornje, z maščo močno namazane, se niso hotele nič prav „rajmati“, niso bile nič prav ravnovrstne novi obleki. Razen tega bil si je Brožič pri oblačenju najbrže odtrupil podkvice na petah in stopal je zdaj en korak za drugim klir, klip! klir, klip! A bratranec, ki je imel za Brožiča posebno dobro oko in uho, začuje to brz.

„Tvoje škornje so ti malo prevelike!“

„Ha, saj so nalašč tako narejene!“ odgovori Brožič. „Moral si bodem doma malo slame utakniti v nje; saj imaš jeden ali dva snopa odveč.

Žal mi je, da je nimam, slama je zelo draga; zato bi ti svetoval, da si takoj še danes kupiš nove čevlje, ki ti bodo bolj prav“.

„Ali res misliš?“

„Saj sem dél da; in mi na Dunaji imamo najrajši svetle škornje. — Ravno tam stanuje čevljar, imava blizu“. Ne da bi čakal Andrejevega odgovora, gre takoj preko ceste do čevljarjeve prodajalnice.

Čevljar imel je prav lepih ozkih čevljičev, Brožič pa presneto veliko nogo: za to je izbiranje in primerjanje dolgo trajalo. Bratranec zabaval se je mej tem po svoje: gledal je vedno okoli sebe, kakor bi iskal nečesa. Naposled se zagleda v teman kot, in ta se mu je najbrže zelo dopadal: kajti po vsem obličji se mu razlije nasmeh. Mahom zgrabi Brožičev dežnik ter ga sune hitro v temni kot. Andrej ni opazil nič vsega tega: imel je dela s svojimi škornjami: vse so bile majhne. Naposled prinese čevljar še jedne.

„Te so največje, ki jih imam; večjih nisem delal, kar sem živ; te vam bodo gotovo prav!“ Brožič poskuša z nova, a mogel je le s polovico noge v škornjo. Bratranec i čevljar, oba sta morala pomagati: jeden tlačil je nogo od zgoraj, a drugi tiščal je od spodaj škornjo, Brožič je vlečil za obe

ušesi — slednjič je šlo! Andrej bil bi glasno zastokal, toda ker so bili drugi zraven, je le vzdihnil — to pa iz polnega srca. A čevljar ga tolaži: „Kadar se malo razhodite, bodeste prav lahko stopali v njih“. Brožič je temu verjel in obuje si z veliko težavo še drugo škornjo. Hitro plača ter pohiti venkaj: ni mogel dočakati, da bi si škornje raztegnil: bilo mu je, kakor bi se mu hotele obe nogi na mah razmečkati. Stopal je zdaj tako močno, da ga je bratranec jedva dohajal.

Hodila sta že precej dolgo po mestu ter si ogledovala, kako so povsod napravljali k srebrni poroki. Bratranec kazal mu je to i ono ter mu razlagal; ni se ga več sramoval, ker je bil po mestno opravljen; da celo v krčmo ga je hotel peljati.

„Mari bi se kje malo odpočila ter izpila sklenico piva?“ —

„Nu, meni je prav!“ odgovori Brožič naglo: „rad bi se nekje usedel; ves čas hoditi po tlaku, od tega bolé noge“. In boléli sta ga nogi najbrže prav zeló: stopal je torej zdaj po petah, zdaj po prstih. Zdelo se je skoro, kakor bi se mu goleni v krog vili. Gresta tedaj v gosposko gostilnico ter si naročita piva. Bratranec iskal je novic po časnikih. Brožiču se pa to ni ljubilo. Če tudi je bil zelo utrujen — kakor je pravil — vendar nikdar ni sedel zmirom, premetaval in suval se je po stolici,

z nogama pa je teptal po zemlji ter udaril od časa do časa v mizo. —

„Kaj pa ti je?“, upraša skrbni bratranec. — „Nič posebnega, samo nogi me malo srbita“ — odvrne Andrej. Za nekaj čas začne silno napihovati lica, kakor bi se z nekim upenjal, a poleg tega godel je vedno: hup! a uf! Za časek prestane, potlej pa začne z nova, in to še toliko silneje. Na mah udari z vso močjo od spodaj v mizo, obe sklenici udarita skupaj, spod mize pa vzleti škornja skoro sredi sobe. —

„Kaj pa delaš?“ ga upraša prestrašeno bratranec.

„Nič, nič, izzul sem samo škornje za malo časa, nisem mogel dalje strpeti!“ Mej tem prinese strežnik zopet škornje, pobriše mizo, pobere potrti sklenici ter prinese drugo pivo, in vse je bilo dobro. Ljudje se-vé so gledali ter se smejali; pa Andrej ni maral mnogo za to; bil je vesel, da je za časek prestal bolečine. A žal! da je bila njegova radost tako kratka; bratranec je bil nakrat nabral zadosti novic ter je hotel kar precej domov.

„Čaj nu, še malo!“ dé Brožič.

„Čas je, morava iti: žena doma ne bode vedela, kje sva“.

„Pa škornje moram vendar prej zopet obuti“.

„Čemu si jih izzul — nú pa stori, pa tiho, da ne bodo ljudje videli!“

Lahko je bilo bratrancu to reči, a Brožič moral se je potiti pri svojem delu. Nogi sta bili do cela boleči, da, še zatekli; naj si je še toliko napenjal in silil, vendar ni si mogel obuti niti jedne škornje. In bilo mu je tudi vse na poti: nagnivši se udari z glavo ob mize, pa sune z lahti ob stolice, in to je bil tak šum, da so mogli še drugi ljudje opaziti, kako se Brožič obuva. Bratranec bi bil poknil od nevolje in sramote.

„Pojdi, jaz grem!“ dé razjarjen, ter hiti ven, da bi ubežal zasmehu. Brožiču ni ostalo drugega; vzame škornje pod pazduho ter gre za njim v nogovica. Zunaj pred hišo najdeta se zopet. Nu, komaj je bil Andrej z jedno nogo na cesti, vsklikne: — „Dežuje!“ In vrne se takoj zopet nazaj. — Bratranec ga še za časa popade za lahet.

„Kam pa misliš? v krčmo se vendar ne boš vračal!“

„Pozabil sem svoj dežnik, moram ponj, da se ne zmočiva!“

„Da bi ga vrag! Ljudje se ti bodo znova smejali!“

„A kaj ljudje! Dež gre — in dežnika je vendar škoda“. Hotel se je vrniti po sili; da ga je bratranec težko vdržal.

„Pa kedo ve ali si ga pa prinesel v krčmo; morda si ga pustil pri krojaču ali pri čevljarju — nu pojdi in ne hodi zastonj nazaj!“

„Naj to gre ali ne gre — jaz ga moram zopet dobiti!“

Zdaj si bratranec ni mogel drugače pomoči; moral je vse povedati. „Pojdi nu, za Boga! dežnik je pri čevljarji, del sem ga nalašč v kot, da bi ga ti ne vlačil po mestu!“

„Ti?“ dé naglo Andrej, in vse zaupanje v bratranca izgubi se mu z obličja. „Torej pa morava k čevljarju; v tem dežji vendar ne morem biti brez njega; škoda za obleko!“

„Do čevljarja imava dalje, nego li domov; in pa morebiti ga je čevljar že poslal domov sè škornjami vred. Pojdi! vzemiva si voz, popeljeva se, da le prideva z mesta“. Naposled dá se Brožič pogovoriti, ter stopa za njim v nogovicah: plic! plac! da je voda na vse strani pljuskala. Bratranec je bil vedno spredaj, gledajoč kake kočije, a nikjer je ni bilo; vozov je sicer šlo mnogo mimo, toda nijeden ni bil prazen. Vsakdo, kojega je bil dež ujel na cesti, najel si je najbližji voz, ki ga je dobil, da bi le prišel suh domov. Samo Brožič in bratranec nista imela te sreče. Deževalo je čim dalje, tem bolje. Andreju je že tekla rujava in črna voda scurkoma s klobuka med oči; in kar ga dež ni zmočil, zmočil se je sam, ker ni gledal na pot, pljuskajoč in plackajoč po vseh lužah. Rad bi bil sicer stopil kje v kako hišo ali kam pod streho, kajti tudi v nogi ga je zeblo, in pa moral je hiteti, da ne izgubi bratranca. Dohiteti ga pa

ni mogel toliko, da bi mu bil kaj rekel. Bratranec pa celo ni gledal več na pot; volil je rajši hoditi v vsem dežji, nego li, da bi se pokazal sè svojim Andrejem še komu, niti izvoščeku ne.

Slednjič prestane deževati. Pa zdaj jima je bilo to pač vse jednako, ko sta bila prišla domov vsa premočena do kože. Brožič je mogel jedva po stopnicah; bil je jako vesel, ko je poslednjo stopnico dosegel, da bode mogel stopiti v izbo ter se mogel odpočiti. Jedva pa sta bila stopila v izbo, zapodi ju žena takoj zopet ven, da bi jej ne zatopila vse sobe. Brožič ni smel poprej noter, dokler si ni izúl premočenih nogavic in ni spremenil mokre obleke sè staro, ki jo je že poslal krojač. Ves premrt stopi naposled v gorko sobo; tu dobi od gospé kot dodátek še poln koš „negodnežev in umazancev“, ker jej je vso sobo zamazal.

Zeló potrto ogleduje si Andrej pet velikih, črnih stopinj do srede sobe. Bratranec, koji je bil mehkejih čutov, nego-li žena — najbrže, ker mu jih je bil dež bolje omečil — miril ju je: in tako so se vsi zopet upokojili. Brožič bil je naposled neizmérno vesel, ko je zraven svojih starih škorenj tudi še dežnik dobil.

Drugega dne se ni Andrej ganil iz hiše. Pa saj bi se ne mogel, naj bi bil tudi hotel! Obleka je bila še vsa mokra, a v starej ne hotel bi ga bratranec peljati po mestu. Poleg tega bili sta mu tudi nogi tako zatekli od novih čevljev in od mraza,

da je mogel za jutra jedva stopiti na nji. Praznoval je tedaj ves dan v kotu celo do večera. Imel je dosti časa v premišljevanje: kako lepó bi bilo doma v zapečku, kjer bi se mogel prav posušiti in ogreti. Hotel je izpoznati Dunaj; nú, zdaj ga je izpoznal od jedne strani.

Tretjega dne napravljaj se je Brožič že zgodaj: za ta dan je bila odločena prva in najvažnejša slavnost: slavnostni spreved imel je iti mimo cesarske palače, cesar se je imel pokazati z vsem svojim spremstvom, zvečer pa se je imelo razsvetliti mesto celó do zadnjega kota. In Brožič ni hotel pri tem zamuditi niti najmanjše reči, da bi mogel potlej doma prav mnogo povedati in se tako hrupiti. — „Danes bodeš moral biti sam!“ reče mu bratranec za rana, „jaz te ne morem voditi, ker moram kot meščanski uradnik poleg biti pri slavnostnem sprevedu. Pokažem ti lepo mesto, kjer boš mogel vse dobro videti“. „Dà, pa prav blizu cesarske palače“, dé Andrej, „da bodem mogel dobro videti cesarja“. — Zdaj se je pripravljaj tem bolj, da bi le prišel prvi na mesto, in da bi morda kdo drug ne odvzel stojišča.

Že nekatere ure pred časom pelje ga bratranec na izvoljeno mesto. „Tu ostani in ne gani se z mesta!“ pravi mu, „sicer lahko zalezeš v gnječo in se izgubiš. Potlej, ko bode vse minolo, pridem zopet po te. A le glej na vse strani, da bodeš videl vse; tudi mene bodeš odtod lahko videl, jaz

bodem takoj spredaj mej prvimi. Razumeš? mej prvimi?“

„Takoj mej prvimi? jejgasi mene!“ čudi se Brožič. „A morebiti takoj prvi za ministrom ali županom?“ „Ne, ne prav, pa kmalu za njimi“, odvrne bratranec ponosno. „Tedaj le dobro pazi“. To reče ter se oddalji.

Brožič nastavi se, kakor se mu je najboljše zdelo, in gleda že zdaj, da bi ničesar ne spregledal, na cesarsko palačo in na vse strani okoli. Tudi drugi ljudje so že prihajali tolpomoma in se ustavljali blizu njega in dalje okoli. Polagoma se ves prostor tako napolni, da je bilo videti glavo pri glavi. Brožiča so bili tako obdali, da se je jedva mogel ganiti; a on ni mnogo maral za to. Včasih je stopil na noge sosedom s svojimi škornjami, da so se godrnjaje in prepiraje obrézali nanj; a tudi to ga ni motilo. „Zakaj pa imate vsi take sirnate in maslene nožice!“ pomisli si tolažeč se. — Minolo je bilo že precej časa in ljudje gledali so v daljavo že vsi neučakani; ali se še ne bliža slavnostni sprevod. Tudi Brožič nategoval je vrat, da bi mogel kar najdalje videti; samo, da mu je vražji cilinder napotje delal, ter mu po sili lezel na čelo! Na cesarski palači nastane veliko gibanje; vsa okna se odpirajo; posebno kjer je imel cesar iti, tam je gomazéla cela tolpa služabnikov, da bi še poslednji čas vse uredili. Na mah zadoni od daleč silno piškanje. „Gredó! gredó!“ šlo je naglo od ust do

ust. Nakrat so jeli tlačiti se jeden na drugega: vsakdo bi bil rad takoj najbližji. Brožič se je rinol isto tako: in tako pride uprav v največjo gnječo. — Sprevod se je že bližal. . . . vse je bilo tiho, vsak je gledal le na grad. „Cesar gre!“ šepetali so ljudje, in vsi so snemali klobuke. Tudi Brožič, ki je najprej iskal z očmi bratranca, hotel je uprav obrniti svoje oči na grad, kar mu zatrobijo na uho: „Klobuk z glave!“ Ves se prestraši. Hitro hoče sneti si klobuk z glave, a roki sta mu tako ukle-neni v gnječi, da se ž njima niti ganiti ni mogel.

„Klobuk z glave!“ zasliši se še silnejše. Bro-žič hotel je z vso silo oprostiti si vsaj jedno roko, kar mu udari nekdo s palico po klobuku, da mu zleze čez ušesa celo do brade. Kedorkoli je to vi-del, začel se je smejati: samo Brožiču ni bilo do smeha. Tako rad bi bil videl cesarja, a klobuk je bil znotraj črn kakor oglje. Naposled mu zastane še sapa, da bi se bil skoro zadušil. S strahom začne klicati, da bi mu pomagali. . . . „Pri miru!“ klicali so okoli njega. In ob jednom udarijo mu še silneje na klobuk, da mu ga potisnejo celo do ra-men. S tem pa mu je bilo jako malo pomagano: videti vendar ničesa ni mogel, a dihati še manje, nego prej. Zdaj začne se upenjati z vso močjo z obema rokama — kakor v smrtnem strahu; in po sreči se mu, da je jedno roko nekoliko izpulil iz tesnobe, pa zganiti se z lakti vendar ni mogel.

„Ker je že tako, morebiti slednjič vendar ie

pojde!“ misli Brožič, ter z vso silo suva in steguje roko gori in doli. Ni čudo, da tako v temi zaleze v ptuje žepe. „Tatovi! na pomoč!“ zakriči na mah bojazljiva ženska. „Kradejo mi iz žepov!“ Kakor bi blisknilo, razleté se ljudje okoli Brožiča in bil je nakrat prost. Ročno si hoče potegniti klobuk; kar ga zagradi močna roka od zadaj, ga popade za tilec ter ga pritisne k sebi. Brožič se tega tako prestraši, da se klobuka niti ne takne; in še predno je to mislil, zvežejo mu roki na hrbet. Iščejo mu po vseh žepih; kaj so mu tedaj pograbili, tega Andrej ni mogel videti. Na to ga vlečejo dalje — kedo vé v kak kot.

„Čaj, učil te bodem krasti! tú imaš!“ In trde bunke so mu padale po hrbtu. Moral je vse lepo sprejeti, odgovoriti ni mogel ničesar, le nerazumljivo je nekaj momljal. Tako je stopal dolgo časa po kamenji kakor v spanji; tú se udari, da sam ni vedel: ali si je nogo zlomil, ali je odbil kamen; tam zopet trešči ob zid, in zdelo se mu je, da se zid podira. Pa to šumenje in ropot bilo je le v njegovi glavi. —

Slednjič mu je bilo dano malo postati; odpró se duri in zapró se spet. . . In zopet ga peljejo dalje, kmalu zasliši zopet krkniti ključalnice — še nekaj korakov, duri se zalusknejo. , . in stal je sam. A kje?

Povsod je bila tema in ni si mogel pomagati, ker je imel roki še zadaj zvezani. Trajalo je

tako malo časa — a Brožiču neizrekljivo dolgo —
tú se duri zopet odpró in zalusknejo. Nekdo pri-
stopi k njemu, odpre mu roki — klobuk je bil
takoj snet, ter pade na tla. Brožič si globoko od-
dahne, kakor bi moral iti po sapo v pivarjevo klet.
Gleda okoli sebe: pred njim stoji bradat mož v
pisani obleki s svetlimi gombami. „Povejte mi, za
Boga: kje pa sem?“ prosi sklenivši roki. — Mož
odgovori s suhim in mrzlim glasom, pokazujoč okoli:
„Tú so duri s plehom obite — okno z železno
mrežo opaženo — lesena klop — tú vrč vode s
suhim kruhom!“ — Brožič se strese po vsem te-
lesu. — „Kaj pa bode z mano?“ praša dalje tre-
petaje. — „Morebiti te ustrele ali sežgó; morda
doboš konopno vrv za vrat — tega ne vem po-
vedati za gotovo! — „Pa saj nisem storil nič hu-
dega!“ —

„Seveda: samo zlata in srebrna dejanja!“ —

„Jaz sem popolnoma nedolžen“. — „Kakor
vsi lopovi! — „Hotel sem le videti našega svetlega
cesarja“. — „In poleg tega ptuje mošnje“. — „To
je laž!“ —

„Prav nič ne; videli so te, da si grabil po
ptujih žepih in v tvojej obleki našli so veliko
mošnjo denarjev“. —

„To je moj denar!“ —

„Bil je — zdaj ga ima sodstvo v rokah.

Brožiču je to neizmerno mrzelo; da mu mož
vse govori tako brez vsega usmiljenja; nič več ni

hotel vedeti od njega. Možu je bilo to jednako ; že se je hotel oddaljiti, kar priskoči Andrej k njemu in dé: „A koliko časa bodem moral biti tú?“ —

„Le pri miru bodi, danes ostaneš pri pokoji!“

„Ali jaz tega nečem!“

„Neboj se ; nijeden te ne pride uprašat, ali češ, ali nečeš: gospodje imajo danes ves dan opravila pri slavnosti“.

„Jaz čem še danes dokazati svojo nedolžnost — zdaj precej!“

„Oj, morda rajši počakaš še do jutri? Jutri bode kriminalno zaslišenje, pojutranjem obrok za priče, tretji dan javna sodba, in potlej še le izveš, ali ti „pogase ogljije“. To izreče ter zapre duri in Brožič je bil zopet sam.

Kakó je tu v zaporu tožil in žaloval, tega ni izvedel nikdo; samo toliko je Brožič pozneje razodel svoji ženi, da ne vé, kako da ta dan ni dobil sivih las. Do večera se je še tolažil, da ga bratranec reši; a ta se ni pokazal blizu in najbrže je bil vesel, da mu je prišel Andrej z vratú. In ta misel, da je bratranec nanj pozabil in da Dunaj brez njega obhaja srebrno poroko, to ga je morilo celo do noči.

Drugega dné se slednjič duri zopet odpró i berič ga odpelje pred sodišče. Tú ga uprašajo po imenu bivališča, čemu je prišel na Dunaj, zakaj je grabil tujim ljudem po žepih. Brožič zaklinjal se je na svojo nedolžnost, klical je za pričo svo-

jega bratranca, da se mu o tatvini niti v spanji ni sanjalo. Ko je takó vedno govoril o svojem bratrancu, uprašajo ga o njem, češ: če more biti bratranec zanj porok, potlej je Brožič takoj prost. To ga razveseli neizmerno; a pozneje je prišla zanj toliko večja žalost. Ko so bliže popraševali po bratrancu, mogel je samo to povedati, da je velik gospod na Dunaju; niti imena ni znal dobro in oni papir, kjer je imel napisano njegovo bivališče, pustil je bil v stari obleki. To se je zdelo sodnikom sumljivo in važno; pogledovali so drug na drugega. Naposled mu reko: „Ker ne znaš imenovati bratranca, ne moremo ti verovati; zató je treba pisati v tvojo domovino, ali si res tisti, za kojega se izdajaš. Mej tem pojdeš zopet v zapor!“ Brožiča presune smrtni strah; prosil je na kolnih, da bi le ne pisali na njegov dom. To se je zdelo sodnikom še bolj čudno; uprašajo ge tedaj: zakaj ne? A Brožiča je bilo sram, to povedati. Zdaj so izpoznali, da je prekanjen slepar; in niso imeli ž njim niti iskrice usmiljenja. Andrej moral je spet v zapor. V tem pa je sodišče pozvedovalo dalje o njem.

Kak šum je to bil v P., ko se je raznesla ta novost! Brožička lomila je z rokama, druge žene gledale so pomilujoč, možje pa smejoč se, ko je občinski predstojnik pisal pismo: da je Brožič šel na Dunaj, pa se do sih dob še ni vrnil. „Za Boga, boter!“ prosila je Brožička, sklenivši roki,

„piši le prav dobro in ginljivo pismo, da ga takoj izpuste!“ — Občinski predstojnik trudil se je v resnici, in zato je pač tudi pomagalo njegovo pismo.

Za nekaj dnij dojde pismo na D., sodniki so izpoznali, da je Brožič resnico govoril. Saj v resnici ni nijednemu nič ukradel; nikdo ni prashal onih denarjev, ki so jih bili našli v njegovi obleki: zato ga izpusté, saj je bil že dosti hudo kaznovan za to, ker je poskušal, kako se sega ljudem po žepih. — Kako mu je bilo to lahko, ko je smel zopet iti, kamorkoli je hotel! „Piši me v uho še Dunaj! Primojdunaj! nečem te videti nikdar več!“ misli si ter gre naravnost domov; za bratranca ni maral več, saj se ta tudi ni bil spomenil nanj.

Doma so ga uprašali neporedni sosede: „Kakó se ti je dopadalo na Dunaju na srebrni poroki — pri suhem kruhu in pri vodi?“ Brožič ne odgovori ničesar; požre grenki gnjev, zatajujoč samega sebe in tolažeč se z mislijo: „Dobro, da veste le to, a ne vsega!“

Pravda.

Humoreska.

Na našej „pripuščini“ stala je nekedaj v sredi mej jablani divja jablan; in o tej jablani hočem vam povedati pravljico. Ne bojte se, da bi bilo škoda časa, ki ga potrebujemo za to povest, ali da bi naposled še skomino dobili. Ta jablan bila je zeló grenka in kisela, in zato bi se zdelo bolje, če bi takoj pri začetku končal. A bil je nekedaj čas, ko je vsa vas, da ves okraj govoril o tej jablani. Zakaj bi tudi mi ne smeli o njej govoriti?

Tedaj jablan je stala na meji, sredi Blažinovega in Smodovega polja. O žetvi, ko je bilo prav gorko, so Blažinovi pod njo „kopščekali“ (južinali); a ko se je Smodovim hotelo jesti in piti, prisedli so tudi oni k njim z vrči in kruhom. V ostalem ne vem, kaj bi povedal posebno važnega o jablani, razen da so hodili vaški otroci v jeseni o praznikih in nedeljah k njej jabolka klatit. Dozorelo tamkaj ni nijedno jabolko, za to so že skrbeli otroci. A morda sta jim Blažin in Smod ušesa rezala za to? O, Bog tega ne daj! ona niti nista vedela, ali rastó

tam jabolka ali ne; jablan je rastla, kakor da bi ne imela gospodarja.

Pa nakrat, kakor bi kapo ob tla udaril nastalo je drugače.

Blažin bere v pratiki: Cepi drevje, da bo imela žena v jeseni dosti dobrega sušja! — „Cepi drevje“, mrmra Blažin sam pri sebi: „Saj lahko jedenkrat poskusim! — Pa kako? tega nisem še nikdar delal. Cepiti, a sebi vse drevo pokaziti — zahvalim! — Nu, pa poskusiti bi vendar mogel, da bi le imel tako drevo, da bi mi ne bilo nič žal po njem, če bi se cepljenje ne posrečilo. Hm! V ogródu imam polno dveves, a škoda za vsako, če bi mi poginilo. Hm! hm! Kako bi le hotel to narediti? — Ah da, le počakaj! na „prepuščini“ stoji divja jablan; če ta pogine, nikedo nič ne izgubi. Priskrbim si omlade in poskusim na divjaku; če se izide po volji, pocepim k letu vso ograjenico.

Nekaj dnij pozneje — neki popoldne — vzame Blažin lestvice, žagico in omlade ter se napoti na „pripuščino“. Zleze na drevo ter obrezuje veje in omlade. Ni trajalo dolgo, pa pride Smod z oralom na polje orat. „Hoj, hoj! kaj pa se tú godi! kedo pa je to — dém; aj, to si ti, Blažin! Kaj pa ti je dalo v glavo? Ti mari nimaš drv za peč, da tako veje režeš? Izkopaj nu takoj vse drevo, saj je tako tú čestokrat na poti!“

„Res, tako bi bil tudi jaz dejal do učerajšnjega dneva!“ odgovori Blažin. „A boljše je, da

drevo še ostane tú: vcepim ga z dobrimi mladikami, a za dve leti bomo imeli tu dobra in pa zgodnja jabolka“.

„Dobra jabolka!“ Smodu so se že sline cedile. „Da bi le tudi jaz imel taka dobra in pa zgodnja jabolka!“ misli si in orje z oralom prvo brazdo. Na koncu polja se obrne in vleče drugo brazdo nazaj; gredé zakliče Blažinu: „Pa saj daš tudi nam to pokušat!“

„I dà, samo če bodo jabolka“, odvrne Blažin. Smod gre dalje. „Hm, samo če bodo jabolka — to pomeni toliko kakor: če bode jabolk malo, dobiš jedno ali dve; če jih bode mnogo, tri ali štiri! To je toliko, kakor na jeden zob, toliko, da se oslaščiš, a potlej bi hotel še več, pa nimaš! — Hm, da se tega nisem sam prej domislil; imel bi bil vse“. Za časek potegne tretjo brazdo mimo Blažina. „A po pravici, bi dejal, tiče mi vendar od tega polovica!“ zakliče Blažinu.

Blažin se tej šali posmehne ter pravi: „Ne vedel bi, zakaj; morebiti zato, ker gledaš, kako cepim?“ ter cepi dalje.

Smud gre mirno dalje, pa tem bolj misli. Ta potep te hoče dražiti! Le le lej, kedo bi bil to od tebe pričakoval, Blažin! A veš li ti kaj? ti me še ne poznaš! Potegne četrto brazdo; sredi polja se postavi, kakor stor. „Dà, jaz dém, veš kaj, ti: čegavo je prav za prav drevo?“

„Čegavo bo neki, saj nikedo zanj ne praša? Ali veš mari ti, čegavo je?“

„To tebi nič ni mari! — Ali jaz pravim, ali je mari tvoje prav za prav?“ upije Smod.

Blažin gleda v tem z debelimi očmi z drevesa na Smoda. „Ali se ta šali, ka-li?“ si misli. „Ali je pa tvoje?“ upraša na kratko.

„To nimaš prašati, a meni ni treba, da bi ti odgovarjal! A ker drevo ni tvoje, tudi nimaš lažiti nanj in rezati vej“.

„Ha, kedo to pravi, da ni moje?“

„To jaz pravim!“ upije Smod.

„Govoriti še ni dosti, treba je tudi dokazati!“ odvrne Blažin.

„Le ti prej dokaži, da je drevo tvoje!“ — veče Smod.

„Saj to vsak takoj vidi, drevo stoji na moji strani in je moje!“

„Na moji strani stoji, moje je!“ odvrne Smod.

„Tu ne gre za to, na čegavi strani stoji: meja je prav tako moja, kakor tvoja; ali drevo je tega, ki ga je sadil“.

„Ti ga pač nisi sadil!“ kliče Blažin.

„Jaz ne, ali moj ded, ta je vso našo ograje-nico z drevjem nasadil, in on je usadil tudi to drevo!“ kriči Smod.

„Figo je sadil, ta sajenja niti razumel ni“.

„Kaj? ti boš našega deda zaničeval? ti revče, sam imaš komaj malo razuma, a potlej hočeš dru-

gim očitati. A jaz ti pravim: ti vzameš še svoje omlade tako lepó nazaj, kakor si jih privezal; in če ne boš hotel sam, bodo ti drugi pomagali k temu“.

„Haha, to bi hotel rad vedeti, kedo me bo k temu silil!“

„Nikar se tako ne hrupi! zapomni si, kaj sem ti dejal!“ dostavi Smod in orje slednjič svojo brazdo dalje. „Drevo je moje, naj bi tudi tožiti moral!“ govori sam s sabo. A ko se na koncu vrača, govori mimo Blažina gredoč na konje: „Histehor prama! jaz te bom učil, hitro! Danes moramo izorati, jutri pojdemo v mesto. Tam so tudi še ljudje, ki znajo take lumpe za ušesa prijeti, ki drugim pravico iz rok trgajo“.

„Haha!“ smeje se Blažin, „le pojdi, pojdi, potlej se pokaže, kedo ima prav“.

„Dà, saj tudi pojdem!“ — odvrne Smod.

In s tem je bilo konec njiju prijateljstva. Smod orje mirno dalje, a Blažin cepi. Naposled konča cepiti, zleze z drevesa, vzame lestvice ter gre domov; mej potjo pa še kliče Smodu: „Na, zdaj poslušaj, kako rastejo tvoje omlade; če boš to slišal, dam ti pisano, da si moder mož, prej pa ne!“

Smod se jezi, odgovori pa nič ne; sam pri sebi pa misli: „Kedor se na zadnje smeje, temu je najboljše“.

Komaj je bil Blažin prišel v vas, zleze Smod

na drevo ter strga in razmeče vse omlade doli. „Na, sedaj radi mene le jej zgodnja dobra jabolka, samo na mojem drevesu jih ne smeš trgati!“

Kaj si je mislil Blažin, ko je videl svoje cepiče na zemlji ležati, tega nikdo ni uganil; a to je vsak videl pri Blažinu in Smodu, da si nista več prijatelja.

Poprej sta bila najboljša prijatelja. Ko niso imeli Blažinovi kruha, prišla je dekla k Smodovim po hleb na posodo. A ko je zmanjkalo Smodovim moke ali mleka, prišla je dekla k Blažinovim, naj ji posodijo merico moke ali lončič mleka. Vsega tega je bilo zdaj konec; prav na robe se je godilo. Blažinova dekla pride k Smodovim rekoč: „Naša mati je ukazala prašati, ali ne vrnete kmalu tisto méro kaše?!“ A drug dan stoji že Smodova dekla pri Blažinovih z besedami: „Naša mati bi rada vedela, kedaj prav za prav dobimo nazaj tisto posodo masla?“

Tudi zvečer ni hodil več Blažin k Smodovim na povasijo; doma pa tudi ni mogel ostati, zato je šel dalje po vasi. Sevé, da so ga tam prašali zakaj se je sprl s Smodom. „Jaz tega nisem kriv“, meni Blažin. „Kaj mi je mari za drevo, ali ga imam ali ne? to je vse jedno. Če bi bil z lepa k meni prišel in dejal: Blaž, stara prijatelja sva, naj bo drevo moje! — jaz bi bil dejal: naj bo! A ker mi ga hoče samo po sili iz rok iztrgati, dasi vidi svojimi očmi, da je drevo moje — ne!“

pa nič; in jaz od svoje pravice ne odstopim, naj bi mi tudi devet odvetnikov poslal na vrat. Drevo? hm! Kaj mi je mari zanj? a pravica mora biti moja“.

„Dà, tedaj pa imaš ti práv, botriček!“ pri-trjevali so prijatelji njegovi. „Tak samoglavnež ta Smod, kedo bi bil mislil!“

Prav ob istem času je sedel Smod pri svojih prijateljih na drugem koncu vasi in jim je govoril: „He, jaz ne pravim: če bi bil k meni prišel in dejal: Šimon, pusti, da to drevo za sé ucepim! — bil bi mu dél: iz srca rad! Pa nič, še besedice mi ne reči in kar brez nič veje rezati in cepiti, a potlej mi še tako v oči vtikati, kakor bi dejal, da moram jaz še vesel biti, da na moje drevo zleze, ne, tega ne dam veljati! Drevo je moje in ostane moje, naj bi imel še toliko zatožiti. Jaz hočem le svoje pravo in nič dalje!“

„Dà, boter, svoje pravo pa ti moraš varovati!“ menijo prijatelji. „Tak potep ta Blažin, najrajši bi sam vse pograbil!“

Takó je prišlo, da je stalo pol vasi na Blažinovi, a pol vasi na Smodovi strani.

Do tistih dob pa se še nijednemu ni ljubilo prav tožiti. Zgodi pa se, da prideta Blažin in Smod v nedeljo skupaj v krčmi. Sevé, skupaj nista govorila nič, le od strani in kradoma sta pogledovala drug drugega. Ali kakor je pač, Blažinovi prijatelji začno kar takó popraševati Blažina, kako

je s pravdo. „Aha, ti te hočejo dražiti!“ misli Smod, in govori isto takó s svojimi prijatelji o pravdi. Naposled se vé se Blažin in Smod z nova spreta.

Komaj pa je zasvitalo ponedeljek jutro, odpravi se Smod v mesto in zatoži Blažina, da mu je rezal mladike z drevesa in potlej da jih je cepil.

Za nekaj dnij dobi Blažin pismo, da mu je plačati toliko in toliko goldinarjev za stroške in še poplačati Smodu skaženo drevo. „Ha! jaz plačati? kaj še!“ misli Blažin in hiti, vse pustivši, v mesto in zatoži Smoda, da mu je mladike z drevesa poruval itd. Pravda je bila zdaj v dobrem teku; da takó hitro ne izskoči iz „glajže“, za to bodo že drugi skrbeli!

Blažin in Smod sta morala hoditi k sodnji jeden bolj kot drugi, ali pa oba ob enem; kaj pravi pri tem vsakdanje delo, za to v mestu ne skrbé.

„Strelec! ali mari moram zmerom sam tija letati?“ misli Blažin, ter si vzame „abekata“. „Kar moreš ti, morem tudi jaz!“ misli Smod in vzame tudi svojega „abekata“. Se vé, da sta morala vsak pol stotnice naprej plačati, da bi ta reč šla gladko dalje.

V nedeljo pride Blažinov „abekat“ v vas, da bi si ogledal meji in drevo, v ponedeljek pa Smodov prav tako. Da se je pri tem temu ali drugemu

na ozkejši meji noga spolnila, da je Blažin s svojim odvetnikom stopil na Smodovo, a Smod s svojim na Blažinovo polje, o tem niti ne govorim; le to hočem omeniti, da sta si Blažin in Smod za to dva tedna očitala.

Pravda je trajala dalje. Ljudje vse vasi morali so hoditi drug za drugim pričat v mesto. Jezilo jih je pač, delo puščati pa hoditi tija; a čemu se dolgo jeziti? Saj jim pot dobro plačajo — sevé, da iz Blažinove in Smodove mošnje. Toda sodstvu niso pomagali veliko s svojim pričanjem. Blažinovi prijatelji so pričali: drevo je Blažinovo, a Smodovi prijatelji: drevo je Smodovo! Sodstvo je takoj vedelo ravno toliko kakor prej — to je nič.

Zaradi tega pride nekedar ves urad v vas, da bi si to reč ogledal; a ž njimi tudi oba odvetnika. Ogledajo si drevo, kakor bi v vsem življenji nijednega ne bili videli, merijo drevo in mejo „po dolgič in po širš“, naposled pa tudi polje Blažinovo in Smodovo. Da gre na polju po zlu oves, pšenica ali rž, to jim je bilo blizo vsejedno; teptali so na jednom prav tako, kakor na drugem. Blažin in Smod našla sta zato ob žetvi vsak nekaj kôp manje žita. A nista se jezila! kaj to, saj bo drevo naposled vendar le moje! Kar si je bil urad ogledal in izmeril, zapisali so vse lepó v knjige. Zdaj so imeli zopet dela za pol leta in mogli so iti mirno domov. Vrnejo se v vas.

Na poti v vas misli Blažin: „Tu se jim mo-

raš prikupiti, potlej pojde bolje!“ Povabi torej na tihem uradnike in oba odvetnika na obed. Ti sevê, so radi privolili. A Blažin hiti naprej, da bi vse lepó pripravil.

„Dobro, da greš!“ misli Smod; „ni treba varovati se pred tabo, lahko govorim glasno...“ in povabi uradnike in oba odvetnika na obed. Uradniki mislijo, kar se dvakrat godi, je toliko bolje, in gredó najprej k Blažinu obedovat, a potlej k Smodu. Domov gredé pravili so drug drugemu: „Nu, tu smo se dobro imeli, sem bi lahko spet prišli!“

Pisanje in pravdanje je šlo sedaj toliko bolj naprej, toda nikedar ni bilo konca. Blažinu in Smodu se je zdelo, da je vse pri starem, pa tu sta se močno motila, kajti Blažin je imel kup denarja manje in Smod tudi tako. Drevo je bilo že stokrat plačano.

Pride jesen i na drevesu je viselo spet nekaj divjih jabolk. Blažin je bil nekoč na polji; rad bi bil pil, a seboj ni imel ničesa, in domov iti še ni bilo čas. „I, uklatiš si nekaj jabolk!“ pravi sam pri sebi.

A to je videl Smod; bi mu li to privoščil? Ne! dá Blažina kar rubiti. Kaj je hotel Blažin storiti? Pravda še ni bila končana, drevó ne še njegovo; moral se je tedaj ukloniti. „Ali čakaj! tega ti ne odpustim“, misli sam pri sebi.

Teden ali dva pozneje orje Smod na svojem polju. Konja sta težko hodila; on se razsrđi, ter

vrže otiko v nja; a otika ima včasih tudi svoje muhe, kakor strugarjeva klop, in leti mesto v konje v veje drevesa ter sklati nekaj jabolk. Blažin je to videl ter dá Smoda rubit. Tako sta bila spet oba jednaka.

Pravda je trajala skoro še vso zimo. Blažin in Smod sta imela vsak svojega odvetnika, tedaj nista imela sama veliko truda, le da sta včasih denar v mesto nosila, in to, zdi se mi, ni jima bila težko: čemu bi se sicer tožila?

Tako se približa spomlad. Tu se spomnijo na sodniji, da še niso vsega natanko ogledali: morali so tedaj še jedenkrat venkaj iti in meriti. A komaj so bili prišli v vas, začne deževati in grometi. Bliski so se križali na nebu drug za drugim, a grom je bobnel, da se je zemlja tresla. Ljudje v vasi so menili, da je strela večkrat blizu vasi udarila. Slednjič se nebo razjasni in sedaj gre truma mož in žen iz vasi — razume se — drevo merit. Pa kaj je to? kje pa je drevo prav za prav? morebiti ga je kedo ukradel? — Gredo bliže in sedaj zagledajo vso reč. Strela je bila udarila v drevo in ga je razcepila, in kako dobro! jedna polovica leži na polji Blažinovem, a druga na Smodovem. Blažin in Smod gledata ostrašeno drug drugega; odvetnika povesita žalostno oči na tla. „Da se je moralo še to zgoditi! Ta dva kmeta bi se bila morda kedo vé koliko časa tožila, a sedaj? — konec pravde! Škoda!“ — Sodniki sami so bili ostali pri razumu; samo to jim

ni hotelo prav v glavo, kako bi sedaj merili drevo, ko je razcepljeno. Hodijo in skakajo okolo drevesa, tu merijo, tam gledajo — pa čemu meriti, ko drevo ne stoji več?

Blažin in Smod imela sta zopet priliko, da bi jih povabila na obed. — A Blažin misli: „Kaj mi pomaga, če jih povabim na kosilo? Naposled pojdejo tudi k Smodu in kosilo bo zastonj“. Smod misli prav tako. Sodnijski uradniki se naposled naveličajo. Vrnejo se zopet do vasi. A po poti gredé nista jih povabila na obed niti Blažin niti Smod; meščani morajo iti gladni domov. Mej potjo se tako ménijo: „Pravde je sedaj konec; zakaj bi se še neki imela tožiti? Ona se pogodita, plačata vsak pol; vsak spravi pol drevesa domov, in konec je. To se že vidi pri njima; sicer bi bila vendar povabila na obed“.

A jaz dém: „Vi meščani naših kmetov še ne poznate! Ti — da bi se spravili? Ne! sedaj se še le prav začenja“.

Drugo jutro gre Blažin orat na polje. Orje prvo brazdo po polji gore, na sredi polja mora ostati; polovica jablane leži mu na poti. „Hm! kaj počnem s tem vragom?“ misli si; „on mi leži na poti. A dasi bi smel pol jablane domov odpeljati, kaj pa bi mogel takega ž njo početi? morebiti bi ž njo peč zakuril, ali to mi ni všeč in drugi bi se mi naposled še smijali. Aj, naj si jo pa Smod vzame, ker jo hoče tako rad imeti, imel bo slednjič

vsaj usta zatakneha!“ To izreče ter odvali polovico jablane na Smodovo polje; potlej orje dalje.

Popoldne pride Smod brano vlačit. Tudi njemu je naposled jablan na poti. „A kaj je pa to! jaz dém, da je Blažin tudi drugo polovico na moje polje potisnil! Lej, lej! Ali ne, ne, ljubec moj! sedaj si le vzemi celo drevo, saj si je prej hotel po sili ímeti; umé se, plačáš tudi vso pravdo!“ To dé, pa zvali obe polovici na Blažinovo polje.

In tako je nastalo še hujše. Ko je bil Blažin na polju, ležala je jablan na Smodovi strani; ko je bil Smod zunaj, pa na Blažinovem kraju. Nije-den ni hotel drevesa; a morebiti pogoditi se? ne! in pravda je tedaj trajala dalje.

V tem je hodil Blažin dalje na povasijo k svojim prijateljem; tam je pravil čestokrat: „Saj je res nespametno, da se tako pravdava in peneze zametava, pa ali sem jaz kriv? Kedo je prvi začel, če ne Smod? Ali jaz bi še danes odjenjal, samo da bi prišel k meni in bi vsaj jedno besedo rekel, kakor prej: Blaž! — Da, iz srca rad bi mu odgovoril: neumno je, da se prepirava, pogodiva se! — A ne! tega on noče storiti, hoče s svojo glavo skozi zid; a moj ljubi, tu si pravega zadel; a naj bi tudi premoženje moral izgubiti, jaz ne odstopim!“

„Da, boter, če se moreta „uštímati, tedaj mora on začeti!“ svetovali so prijatelji in Blažin ostal je toliko bolj trd.

Smod hodi na povasijo na drugi konec vasi. „Škoda je denarja!“ meni polnokrat. „Pa, ali morem jaz za to? Ali mari nisem vreden lepe besede? Zares, to še danes pravim, jaz se ne pravdam rad: samo da bi jedno besedo del: Šimon, uglihajva se! podal bi mu roko in bilo bi konec. Pa on misli, da bom na kolenih pred njim plazil; jaz pa pravim: ne, a naj bi moral iti tudi beračit!“

„Ne, boter, prositi ga pa ne smeš, to tudi mi pravimo!“ rekó prijatelji, a Smodu je bilo to kaj po godi.

V tem je spet čas pretekkel; jablan pa je še ležala na polju. Slednjič se je usmili jeden vaških pastirjev. Nevedé, s čim bi si zakuril peč, spomni se jablane. „Blažin za njo ne mara, a niti ne Smod, naposled zgnije zunaj; boljše je, če jo spravim na dom in jo zažgem, jaz bom imel dobiček, a ona nič škode.“ Napravi se v mraku z vožičkom na „pripuščino“ in pripelje drevo domov,

Na, sedaj bode vendar konec prepira; za nič se vendar ne bodeta trgala, tega ne dela nijeden razumem človek! Mislite?

Ko drevesa ni bilo več na polju, sumničil je Blažin Smoda, da ga je on skrivaje domov odpeljal. Smod pa Blažina. V srcu je pač vsak mislil: Dobro, tedaj se je vendar udal, zdaj bode pač skoro konec; pa saj nijeden ni hotel drugemu dobrega vsled svoje nevošljivosti. „Ha ti duša!“ rekla sta;

„tebi kljubu ne dam miru!“ A jeden je ščuval žandarja čez drugega, da bi šel preiskovát.

„Ha, to bo hrup po vasi, ko pojde žandar v Smodovo hišo!“ veselil se je Blažin.

„Ali se bom smejal, ko bode vsa vas govorila: Pri Blažinu je bil žandar“; — radoval se je Smod.

Žandar se vé mora na pravico gledati, zato gre iskat drevo. A ko ga pri Smodu ne najde, gre k Blažinu. Toda tudi tú ni bilo niti vejice, še manje drevo. A žandar ne more biti s tem zadovoljen; najti mora drevo, čemu bi pa sicer bil žandar; tedaj išče dalje po vasi. Se vé, da gre najprej v pastirsko kočó; ker take najbolje pozna. A glej, tu najde še pol debla. Ah, ubogi pastirče, sedaj boš moral ti vse plačati. Kar ima žandar v roci, tega ne pusti več.

Pa le utolaži se, ljudje imajo še usmiljenje s tabo.

Komaj je Smod zaslišal, da je pastir deblo domov odpeljal, hiti do žandarja; med potjo govori sam s sabo: „Blažinu kljubu pregovorim žandarja, da izpusti pastirja; hihi! to bo jezilo Blažina!“

Komaj pa je bil Smod spet doma, gre tudi Blažin k žandarju, da bi pustil pastirja, seve, Smodu vkljub. Da bi žandar rajše storil, gre ž njim na kozarec dobrega piva.

Žandar pa je imel še dobro srce ter izpusti pastirja.

Pastirja pa je to tako ganilo, da sklene spraviti Blažina in Smoda.

Ne povem, kako je to začel, spominjam samo, da to delo ni bilo tako težko: kajti Blažin in Smod sta bila pravde do grla sita in samo lepe besede se je vsak bal. Tega sedaj ni bilo treba, saj je pastir za nja dajal lepe besede. To jih je naposled tako daleč pripravilo, da sta si roki podala. „Bila sva pač prav neumna, da sva za nič denarje nosila v mesto, pogodiva se, pravdo plačava skupaj!“ Pogodita se in plačata vsak svoj znesek denarja; zdaj jima je bilo tako lahko! In bila sta spet prijatelja in to tem laže, ker ni bilo več drevesa, zaradi katerega bi se bila morebiti še pravdala.

Prevžitkar.

Povest.

Jaz sem iz neke dolnje-lužiške vasi blizu pruske meje. Rajnki moj oče bil je tam učitelj; a imel je zelo težavno stanje. Plača je bila majhna, postranskih prislužkov, ki so jih imeli tovariši mojega očeta, ni bilo, bi dejal, nič. Vas je bila zelo uboga. Hiše so bile, kakor je to po večjem v pustinskih vaseh, v dveh dolgih vrstah postavljene, ob desni in levi strani široke poti, ki je šla skozi vas. Vse hiše so bile tedaj še ilovnate s slamnato

streho. Samo v sredi vasi stala je hiša, napravljena iz opeke. V njej je gospodaril Petráčev Jurij. Bil je pa čudo popolen značaj ta stari Petráč, kakor smo ga imenovali. Jaz nisem poznal nijednega drugega srbskega (lužiškega) kmeta, katerega bi mogel le nekoliko njemu primerjati.

Ko so se sosedge hoteli tožiti mej sabo, pomiril jih je stari Petráč: ko so kmetje odlagali pot delati ali most popravljati, jih je on pripravil do tega; ko se je imela šola posuti, a kmetje niso hoteli dati denarja v popravljenje, je on znal svetovati. Ko se je bil zasul občinski vodnjak sredi vasi, določil je stari Petráč, kedo ga ima kopati; dotičniki so bili sicer nevoljni na Petráča, a ipak so ga kopali.

Nijeden se pa temu ni čudil, kajti Petráč je bil, kar so tudi vsi dobro poznali, veliko modrejši nego vsi drugi skupaj.

Pa tudi starec Petráč je to prav dobro znal in bil je ne malo ponosen na svojo „dobro glavo“. On nikedar nijednemu ni dejal: „Bog pomagaj!“ nikedar ni šel v tujo hišo. „Saj pridejo takó k meni, ko me bodo potrebovali“, menil je.

Včasih je hodil k nam v šolo. Moj oče ga je zelo s.oštoval: ker mu je bil Petráč zvest pomočnik v vseh potrebah in stiskah njegovega učiteljskega življenja.

Starega Petráča ded je bil nekedar tam nekje pri Zgoréleu — učitelj in krojač, kakor takrat ni

moglo biti drugače. Petráčev oče je bil prišel potem kot delavec v našo vas, njegov sin Jurij postal je vsled svoje vztrajne, redne delavnosti in s pomočjo nekaterih sto trdnjakov (tolarjev), ki mu jih je bila rajna žena sabo prinesla, po malem najbogatejši kmet v vasi, če se sploh more govoriti o bogatstvu na naši peščenici (produ).

Njegova pridruža je bila iz sosednje vasi. Če je imel morebiti Petráč v svojem značaji preveč ostrosti in robotosti, imela je Petráčka tega brezdvombeno premalo. Ona niti ni mogla biti drugega menenja, kakor njen mož, kateri, kakor se mi zdi, vse svoje življenje ni pomislil na to, da je zakon zveza, v kateri imati obe strani jednako pravico. Petráčeva mati je bila dobra gospodinja; a zato se jej ni nikedo zahvalil. Petráč je bil prepričan, da v njegovej hiši nima nihče kake zasluge nego on. On je bil napravil iz pustinje polje, on je bil prikupil loke, napravil hišo ter nasadil ogranjenco. „Žensko delo“, rekel je včasih, „ni vredno počenega groša; to se vsak dan samo po sebi sne“.

Ravnal pa je s svojo Majdo — tako so rekali Petráčki — prav ljubeznjivo. Bila je mnogo revnejša in slabejša, kakor so sploh srbske (lužiške) ženske; in od tedaj, ko je bila rodila svojemu možu malega Mihca, bila je vedno bolehná.

S tem Mihcem hodil sem jaz v šolo in bil mi je razen krčmarjevega Maksa najbližji drug. A

uzroki Mihčevega tovarštva bili so drugi, nego pri krčmarjevem Maksu. Ta je bil sploh mirna, odkrita duša; a včasih se je tudi razsrdil, in pri tem je mogel hudo pretepti vsakega, tudi najboljšega tovariša. A bil je kmalu zopet dober in prosil je potlej odpuščanja in ni nehal prositi svojo mater jabolk ali orehov, dokler mu jih ni dala. In te je on vse donašal s ponižno prošnjo natepenemu tovarišu.

Petráček Mihec pa je bil skrit, lažnjiv, neporeden dečko, ki nikedar nikogar ni tepel, a tudi sam jih, kolikor jaz vem, nikedar ni prijel, ker je znal vedno kako izrezati se z lažjo ali pa s kako zvijačo.

Naša mati me je vedno karala, kadar sem bil skupaj z Maksom; a pošiljala me je k Petráčevemu Mihcu. Zdi se mi, da je bilo temu povod Petráčevo bogastvo; mati ni hotela, da bi se jaz s krčmarjevim Maksom „proč metal“. Stari krčmar je bil ubožen, a miroljuben človek, naj si se je zval Maček.

Naše tovarštvo se je zelo ohladilo, ko nam je jela Kovačeva Jelica vsem trem jako dopadati.

Potlej sem prišel v učiteljsiše; kmalu je bila srbska Jelica pozabljena.

Dokončavši svoje skušnje bil sem nekoliko tednov doma. Zjutraj grem z očetom v sosednjo vas k maši, kjer mi gospod predpevec dovoli orgljati. — Zelo sem „se držal“, ko so vaščani

glave skupaj stiskali in o meni govorili. Domov gredé šel sem z Mačkovim Maksom, ki je bil kot narednik (feldvebel) na odpustu. Kovačeva Jelica, ki je tudi šla v družbi z nami, bila je vsa pre-slepljena od lepote, modrosti in moštva krčmarjevega vojaka. A Petráčevega Mihe to ni motilo; na njegovem obličji bilo je jasno videti, da je Jelica njemu gotova.

Nekaj dnij pred mojim odhodom na prvo učiteljsko službo pride stari Petráč k mojemu očetu in ga poprosi, da bi hotel biti kot priča zraven, ko bode „rihta“ pri njem napravljala prepodajno pismo in izgovarjala „prevžitek“.

Moj oče se ni malo ustrašil. Petráč, najmočnejši in najmodrejši mož v vasi, a oddati gospodarjenje, in na prevžitek, to mu ni hotelo v glavo. Stari Petráč pa ostane pri tem, da se je dosti nadelal in da lahko kedo drug gospodari. Pri tem tudi pove, da bo kmalu poroka njegovega Mihe s Kovačevo Jelico.

Ko pride „rihta“, grem k Petráčevim. Izba je bila pobeljena in čisto omita; miza je bila z novim prtom pogrnjena, a na njej sti ležali sv. pismo in pesmarica. Stari Petráč je bil prav molčeč, njegovo pozdravljenje trdo in kratko. Miha je bil krotak, boječ in delal je vse, kar je mogel očetu brati na očeh.

Moj oče obrne se še jedenkrat k gospodarju in dé: „A, ljubi prijatelj, ali ste pa to reč tudi

prav dobro premislili? Zdaj je še vse vaše, vi ste gospod in gospodar, a kmalu bo imel drug ukazovati?“ Pri teh besedah mojega očeta pomikal se je Miha nemirno po klopi sem in tja ter je lakomno pogledaval na mojega očeta. Stari Petrač pa dé v lag (počasno) in samosvestno: „Vse je moje, a ukazoval tú ne bo nikédo drug nego jaz, dokler bom živ!“ Na Miho se niti ogledal ni. Pottlej se obrne do pisarja in dé: „Je li vse pripravljeno?“ Ta prikima. Tedaj pokaže Petrač s prstom na polo papirja, ki je ležala na mizi ter pravi trdo: „Tedaj pa pišite:

„Jaz Jurij Petrač oddajem s tem svoje imetje z vsem poljem in gozdom, z lokami in ribniki, pastvinami (pašniki) in pustinami, ter z vso živino in vsemi žetvami svojemu sinu Mihi in si izgovorim (pridržim) v stanovanje gornje sobe svoje nove hiše. Vso hrano pa, bodisi jed ali pijačo, ima mi novi lastnik zastonj dajati v zadostni meri in dobroti, kakor bom želel do moje smrti. Od bučel dobim jaz polovico medú, od sadja na ograjenici pa tretjino. Da sem to pri dobrem razumu in pri polnem zdravju določil, spričujejo. . . .“

Ko je bilo vse to napisano in podpisano, kakor se tiče, nastopi Miha z mlado nevesto. Oba stopita pred Petrača. On pogleda na nja ponosno, kakor mogočni dobrotnik in veli grobo: „Zahvalita se zdaj!“ Miha in Jelica désta trepetaje: „Hvala

vam, oče!“ In vsa ceremonija se je končala pri svinjskem pečenju, pivu in žganji.

Ko sem se z očetom vračal domov, slišal sem, kako je on potihoma sam s sabo govoril: „Temu Mihi on preveč véruje, tega bi jaz ne storil“. . .

Tri leta so bila minola. Prišel sem bil k roditeljem, da bi počitnice prebil pri njih. Pri letni plači poldrugo sto tolarjev je očetov kruh še vedno dobro dišal. Nisem bil prišel tri leta domov, ker sem vedel, da tudi doma ne čakajo toliko željno na jedna usta več.

Šel sem peš čez pustino. Že blizu vasi ugle- dam mej borovci starega stúljenega starčka, ki je negotovo hrámal sem in tja. Radoveden, kedo bi to mogel biti, grem do njega. Ugledal sem zelo postaranega moža z dolgimi lasmi v zamazanej platnenej obleki; nabiral je glive (gobe) v star luknjast koš.

A ko bolje pogledam, vidim, da je največ mušnic in nič vrednih gob v koši. Starec se niti ne ozre na me. „Bog daj dobro!“ ga ogovorim, a on se ne zahvali. Tedaj pristopim celo blizu, a kako se ustrašim, spoznavši starega Petráča. „Ali Petráč“, ga uprašam, „kaj pa vi tú počnete? Vaše gobe skozi luknje zopet padajo iz koša, in pa čemu nabirate takih, ki niso za nič?“ Petráč pogleda žalostno na mé in dé tiho: „Idi, prašaj Miho! jaz nimam s tabo nič opravila; pusti me!“ Na to se zgubi v grmovji.

Domá sem izvedel, da je Miha že s početka naslanjaje se na svoje pravo kot gospodar očetu odrekal drugo za drugim. Izgovorjene sobe je bila kmalu mlada žena za sé vzela; jed so podajali prevžitkarju vedno z godrnjanjem, da bi le tega težkega prevžitka ne bilo itd. itd.

Medu in sadja stari Petrač nikedar ni dobil. Vse to je bil Miha dosegel z mirnim a trdim odrekanjem vseh zahtevanj svojega očeta. Ta je pač spočetka po vsej vasi ropotal; naposled pa se tako privadil novemu življenju, da, ko si je bil kupil nov jerbas mu ga takoj gospodinja vzame z besedami: „za vas je stari dosti dober; luknje lahko zataknete z vejami; časa, menim, imate za to dosti“. S kratka, stari silni in ponosni Petrač postal je bil zelo slabo, od tuje volje odvisno dete.

Bilo je v nedeljo popoldne. Sedel sem z očetom na naslanjači in kuril njegov tobak. Že tri dni je deževalo. Mati je kuhala kavo in je imela mnogo opraviti s popraševanjem, kako mi gre, kaj delam ves dán, ko sem doma, ali pač tudi k maši hodim, kedo mi kuha, kedo šolo pometa itd. Prašala je zeló naglo, a tudi jaz sem dosti hitro odgovarjal, da bi imel mir, kadar bi ona vse izvedela; ali bojim se, da bi mogel dva tedna tako sedé pušiti in odgovarjati, ne da bi bil konec prašanja.

Uprav je bila mati odšla s kavino ročko (posodo) v kuhinjo, ko se naše izbine duri široko

odpró in noter vstopi nekaka siva klada (čok). Takoj pri durih počene na klop in nakrat tako globoko in glasno vzdihne, da se z očetom močno prestrašiva. Oče naglo priskoči in zakliče: „Ali Petráč! kaki pa ste!“

Petráč je bil ves premóčen, zamazan, slabo oblečen. Tri dni in tri noči je bil prebil v gozdu. On zastoka: „Boter, dajte mi dober svét! Ali je to prav pred Bogom, da me je moj Miha tako daleč spravil? Nimam stanovanja; neradi mi dajejo jesti; raztrgan sem; šolski otroci me imajo za norca“. . . . Njegov glas je bil slab, podoben otročjemu, a grozán in strašan, kakor glas sodnikov.

Oče odgovori na kratko: „Ne, Petráč, to ni pravično“. Kakor bi ga bil kedo ošinul, poskoči stuljeni stari mož spet s klopi; tú sem imel priliko videti njegovo razvneto medočje in grozno bliskajoče se oči. Hoteli smo pridržati nepričakovanega gosta, da bi se posušil in kaj gorkega popil, ali on najinih besedij najbrže niti slišal ni.

Tedaj pošlje oče sestro, da bi pogledala, kam gre Petráč. Ko se je vrnila in je povédala, da je šel v krčmo, se upokojimo. „Kedo bi si bil to pred tremi leti mislil!“ dém očetu. On pak odvrne: „Slabo obnašanje sina in prevzetnost očetova sti me vedno boleli; ali si pa taki ljudje dadó kedaj kaj dopovedati?!“

Zopet sem šel k maši. Gospod predpevec

(kantor) mi prepusti orglje ter se podá iz cerkve. Uprav sem orgljal:

Kdo vé svoj kon'c? morda je blizu
Čas menja se, a smrt prihaja....

Zbrano ljudstvo pelo je pobožno in bilo je, zdelo se mi je, zadovoljno z mojim orgljanjem. Tu na krat se vsi prestrašimo, ko z zvonika zaklenka: bum! bum! klink! To je pomenilo pri nas: ogenj v sosednej vasi; za nekaj minut bila je cerkev prazna. A da se pri vsem strahu in pri vsej gnječi nijedna nesreča ni zgodila v cerkvi, imeli smo se zraven milostljivega božjega varstva pač posebno temu zahvaliti, da so žene mirno obsedele, dokler se možje niso bili razšli. Zaprem božji hram ter odidem z gasilnico, ki so jo uprav ta čas peljali do naše vasi; tam je gorelo.

Od daleč se mi je zdelo, da gori šola; bil sem o tem tako trdno prepričan, da sem že mislil, kje bi se mogli otroci podučevati in kje bi mogel učitelj stanovati, dokler bi se nova šola ne napravila.

Ko pa pridemo do vasi, se pokaže, da je Petráčeva hiša v plamenu. Že je gorela cela streha. Opeka je pokala ter letela okolo v zraku tako, da je nekatere v glavo ranila. Že je bilo videti vse strani; že jih je oblizaval ogenj s svojimi tisočermi jeziki; rdeči petelin skoči na streho ter maha kričeč s svojima plamenitima kriloma.

Miha je stal na dvorišči in je gledal na svojo gorečo hišo, v obliči bled kakor smrt.

Nakrat popade ga kakor krč in zakriči s hrupnim glasom: „O, pojte nu doli, oče!“

Sedaj še le zagledam starega Petrača, vsega raztrganega in s krvavima rokama. Metal je opeko s strehe in trgal z nečloveškimi močmi goreče late ter metal jih doli.

Ko zasliši glas svojega Mihe, pomoli svojo sivo umazano glavo skozi podstrešno okno ter zakliče z močnim glasom: „Hotel bi le vedeti, kedo ima tu pravico? Tu imam jaz ukazovati in nikdo drug, dokler sem jaz živ!“

Zopet pograbi gorečo desko, ter jo švigne doli kričeč: „Jaz sem te napravil, jaz te zopet trgam!“

Zopet se prikaže Petračeva glava, a ta krat z okna prvega nadstropja. Duri do nadizbine sobe so bile trdno zaprte, da nikdo ni mogel gori. Stari Petrač je bil zažgal na podstrešji in potlej, ko mu je bilo jelo biti pod streho pretoplo, potegnil se je niže.

Ko Petrač zagleda mojega očeta, zgane se nekaj v njegovem medočji, kakor bi se bil prestrašil. Potem se žalostno nasmehne, glava se zopet zgubi, a z roko naloži velik kup gorečih treskov na okno, da se tudi okno zapali.

Gasilnica s svojim dolгим vodenim curkom počne polivati ogenj; a plamen, umaknivši se na jedni

strani, premagan od vode, se je na drugi toliko krepkeje dvigal in poskakoval ter vedno dalje okolo segal.

Že so bili tesarji zlomili spodnje duri do prvega nadstropja; za durmi pa je bil velik, težak pah, kojega je trebalo odstraniti, če je hotel kedo priti na vrh.

Tako trdno trdnjavo si je napravil stari Petrač. Tudi zgornje duri nad izbo so bile zaprte. Uprav je naš tesarski mojster vzdignil močno sekuro, da bi duri presekkel, ko se streha s hrušem in praskotom prevali, in vse delo je bilo zastonj.

Drugo jutro izvlekli so starega Petrača vsega črnega in pol spaljenega izpod ostankov njegove hiše. Miha ga da pokopati.

Petráč je imel vse zavarovano. Miha je danes najbogatejši mož v vasi. Stari Petrač je pozabljen. Nikdo se ne upa o njem golsniti, tudi moj oče ne.

Naj mi ta poslednji oprosti, da nisem hotel zabiti in zamolčati nesrečnega starega Petrača — žrtve srbskega prevžitkarstva.

O baltiških Slovanih in Lužičanih.

Nekdaj je pokrival rod baltiških in polabskih Slovanov ves sever sedanjega Pruskega; segel je na severju do baltiškega morja, na zapadu do Labe (in še črez), na vzhodu do Češkega in Poljskega. Njegove glavne veje so bile: Obodriti na severozapadni strani (na Meklemburškem), Ljutiči ali Vilci na vzhodu in jugu in Pomorjani za Odro. K njim je spadala tudi skupina Lužičanov po nekoliko; bivali so ti mej Salo in Muldo, mej Lipskem in Draždani gori do Serbišča (Zerbst) in na jugu do čeških gor. Bila je to bogata zemlja, imela cvetočo trgovino. A kam je to prišlo!

Zgodovina baltiškega Slovanstva je tragična borba z germanskimi plemeni, (z Normani, Datčani in Nemci), ki so pogubili Slovanstvo. Uzrok bila je žal -- tudi tū stara, vražja, kleta nesloga slovanska; Nemci so nahajali pri Slovanih samih oslombo zoper Slovane. V vojni Karla Vel. borili so se že Slovani proti Slovanom! (Primeri Tugomérja!) I tū torej Slovani niso imeli pojma ali iskre za celokupnost svojega rodū. V drugi polovici 12. veka bilo jo to Slovanstvo povsem odvisno od nemštva, nemški upliv je prevladal, Slovan postal je -- rob; slovanski -- „vendski“ rod izgubil je svoja prava, jezik njegov in običaji bili so ošabnim Germanom v zasmeh. In zdaj so od tega mogočnega rodū baltiških in polabskih Slovanov le ostanki; namreč pomorski Slovani in Kašubi (111 416 po štev.) na vzhodnem pruskem bregu baltiškega morja, ki tonejo vedno bolj v nemškem morju, pa Lužičani ali lužiški Srbi, v pruskej in saksonskej Lužici, ki se pa ne dajo zatreti kar tako brez odpora.

Vzbujenje Lužičanov je prav zanimivo. Da-si okrožen od Nemcev, prebil je najmanjši rod slovanski vse silne navale ptujcev, prebólel tridesetletno vojsko, vzdržal se, najsi je bilo postavno prepovedano, da pri sodišču ne velja Slovan

kot priča zoper Nemca, ostal je; in od 1830. leta jel se je z nova vzbujati. Spoznavali so vedno bolje, da so del slovanskega morja in se jeli vezati z drugimi slovanskimi plemenimi. Leta 1848. dosegli so njihovi voditelji vsaj na Šaksonskem, da se je naroden jezik uvel v narodne šole, cerkve in sodišča; in njihovi politiki dosegli so, da se je materijalno stanje jelo boljšati kmečkemu naseljenju. -- Slabše je na Pruskem za Dolenje Lužičane; njihova osoda ni tolažilna. Število Lužičanov je na Šafařiku okrog 136.000. Delijo se na Gorenje Lužičane in Dolenje Lužičane; spadajo pod dve vladi, in so dveh ver. Gorenjih je 96.000, in sicer 52.000 v Saksoniji in 44.000 v Prusiji, in so protestanti, izvzemši 10.000 katolikov. Dolenjih je 40.000, ki so protestanti in živé v Prusiji. Po novejši štetvi pa je vseh Lužičanov 160.000.

Njihov jezik prišteva se (kakor češki in poljski) k zapadni vetvi Slovanstva. Misli se, da je krščanstvo sv. Cirila in Metoda došlo tudi mej Lužičane; nahaja se vsaj v njihovem jeziku sled upliva jezikov staroslovenskega in češkega. Odlikuje se s tem, da ima, kakor Slovenci, tudi dvojino, in kakor Hrvati dvojni pretekli čas.

Početki pismenosti bili so tudi tú sv. pismo, duhovske pesmi, torej verske in pravne vsebine.

Glavni pesnik njihov je Andrej Seiler (od 1804.-1872.) jeden najdelavnejših rodoljubov za vzbujo naroda. Mnoge njegove pesmi so znarodele; pisal je lirične pesmi, basni, duhovne, rodoljubne, balade. Zbrani spisi izšli so l. 1883. -- Za njim je izvrsten pesnik dr. Pfuhl.

Posebno važen in popularen, prav neutrudljiv književnik je bil Smoleř, ki je proučil narodni jezik in običaje ter jih opisal v raznih knjigah. Njegov „Centralblatt für slawische Litteratur“ bral sem rajši nego kak roman; njegova zbirka narodnih pesem spada mej najboljše v slovanski književnosti.

Drugi književniki so: Jordan, Pfuhl, Horník. Pfuhl izdal je večji slovar; podpirala sta ga Seiler in Horník.

Leta 1847. bila je osnovana „Srbska Matica“, ki

je izdajala svoj „Časopis“, posvečen izučanju lužiške zgodovine, narodopisa itd.; poleg tega je izdajala tudi knjige za narod, kakor naša „Matica“.

„E pur si muove!“ pisal je nekdaj Krazsewski o Lužičanih; „sklonimo glavo pred njimi“.

L. 1882. zljila sta se časnika „Lužičan“ in „Lipa serbska“ v jeden mesečnik „Lužica“, osrednji organ vseh Srbov pod uredništvom vrlega dr. Muke v Budišinu, (kjer je središče teh Slovanov), organ za vsa društva, vednost in zabavo, za meščane, dijake in kmete. -- Živela jedinstvo!

Ker je zanimjivo, kako se ta najmanjši narod Slovanski bori za svoj obstanek, ker je njegova osoda v mnogem jednaka ali podobna naši, zato smo hoteli seznaniti čitatelje „Slovanske knjižnice“ nekoliko tudi s tem narodičem; in zato prinašamo v prevodu današnje povesti.

* * *

V prejšnjem sestavku je bilo že rečeno, da le Srbom (lužiškim) na Saksonskem se malo bolje godi. Drugače je to -- žalibog! -- pod prusko vlado v Šleziji, sploh v Dolenjej Lužici.

Bojé se tam „panslavisma“, kakor je videti, kar jim je pa dobro ovrigel župnik Imiš v spisu: *Der Panslavismus oder deutsche Antwort eines sächsischen Wenden. 1884.* in pa „Die innere Mission unter den Wenden“.

Z večjim pravom mogli bi govoviti tu o „pangermanizmu“. Kakor drugje tudi ti ljudje vedoma lažejo čez Slovane; sila tudi tu prevladuje razum.

Vladni svetnik Bock dél je n. pr. l. 1879. nekemu učitelju: „Vi morate pomagati srbsko besedo v grob nesti.“*) V drugo dejel je: „Nú, pa dresujte! Kakor bi šlo tu za papagaje; kakor delajo koproli!“

L. 1885. je kraljevi konzistorij v Šleziji ukazal: 1) da

*) Lužica 1882. 28. str.; Imiš, Panslavismus str. 106.

se ima krščanski nauk (za konfirmacijo) nemški učiti, v ptujem jeziku (slovansčina je tu „ptuje“) pa le toliko, kolikor je potreba, če ne znajo otroci še dovolj nemški; 2) isto gledé na službo božjo za mladino; 3) prav takó razdeliti je mladino ne po jeziku, nego po spolu in po letih.

Kakor drugje je tudi i tem ljudem dogma, da je germanščina jedino zveličavna, t. j. takorekoč novoustanovljen „državni zakrament“, kateri naj bi izbrisal podedovani madež nenemškega rojstva. In učiteljem v pruski Lužici, ki so prav pridno gojili v slovanskih šolah nemštvo, dali so plačila in nagrade. Če pride z Ogerskega par navdušenih (luterskih) kandidatov, pa se že bojé za svoje nemštvo, češ: da jim ti prekucnejo „nemški rajh“. Čudno, da tú ne velja, kar velja o misijonarjih, ki gredó mej ptuje rodove širit sv. vero. Ti so dolžni znati narodov jezik, a v nemškem rajhu tega ni treba. Dà, če drugje poudarjajo kategorični imperativ (strog ukaz), i tú bi moral veljati. Po pravici veljajo i tú besede Stöckra v Berlinu: „Meine Herren Juden, nur ein klein wenig Bescheidenheit, wir Christen wollen auch leben!“ Isto bi moralo veljati tudi o narodnostih! A žal! Svét nesvét v greh zaklét!

C a m. - S a m.

Simon Gregorčič.

Горје му, ки в несречи бива сам:

А сrecен ни, бдор сrecо вжива сам!

Имаш-ли, брате, много од небес,

Од братов не одврачај ми очес!

Дух племенити сам бо носил боли,

А сrecе вживал сам не бо николи.

Одпри срце, одпри роке,

Отирај братовске солзе,

Сиротам олајнуј горје.

Бедор па сrecо вжива сам,

Нај ше солзе прелива сам!